

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Maria Nurmi ja Annika Peltotalo

Varhaiskasvattajien sitoutuneisuus lasten pukeutumistilanteissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

24.1.2021

Tekijä(t) Otsikko	Maria Nurmi, Annika Peltotalo Varhaishkasvattajien sitoutuneisuus lasten pukeutumistilanteissa
Sivumäärä Aika	39 sivua + 3 liitettä 24.1.2021
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-Ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaishkasvatus
Ohjaaja(t)	Lehtori Seija Mäenpää Yliopettaja Salla Nevanen
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia kasvattajien sitoutuneisuutta pukeutumistilanteissa. Tavoitteena oli myös tuottaa yhteistyökumppanille kehitysehdotuksia, miten kehittää pukeutumistilanteita. Kasvattajat kokevat päiväkodin siirtymätilanteet, erityisesti pukeutumistilanteet, usein kaoottisina, levottomina ja stressaavina tilanteina. Sen vuoksi koemme niiden kehittämisen tärkeäksi. Lisäksi kasvattajat pitävät pukeutumistilanteita haastavina ja aikaavievinä. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä eräässä yksityisessä päiväkodissa Lahdessa.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettisena lähtökohtana on kasvattajan sitoutuneisuus. Sitoutuneisuus ilmaisee kasvattajan toiminnan tasoa, jolle on ominaista korkea motivaatio, sinnikkyys sekä merkityksen kokeminen. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisella tutkimusmenetelmällä. Aineisto kerättiin havainnoimalla sekä videoimalla pukeutumistilanteita. Tutkimuksessa havainnoitiin kahta varhaishkasvatuksen opettajaa. Aineiston keruun jälkeen aineistot analysoitiin laadullisen tutkimuksen menetelmin. Tulokset luokiteltiin ja analysoitiin AES-mittaria hyödyntäen.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset osoittavat kasvattajien sitoutuneisuuden näyttäytyvän pukeutumistilanteissa kasvattajan herkkyytenä vastata lapsen aloitteisiin, toteuttaa hyvää vuorovaikutusta, tunnistaa lapsen tarpeita sekä kohdata lapsi empaattisesti sekä omana itsenään. Sitoutuneisuus näyttäytyy myös kasvattajien vuoropuheluna lasten kanssa. Lisäksi sitoutuneisuus näkyy siinä, miten kasvattajat laajentavat lasten toimintaa, antavat lapsille tilaisuuksia kokeilla sekä rohkaisevat lasten aloitteellisuutta. Kasvattajien sitoutuneisuutta pukeutumistilanteissa hankaloitti ulkopuoliset häiriötekijät, kuten tilan läpi kulkevat muut ihmiset.</p> <p>Tutkimuksen perusteella voidaan pitää tärkeänä kasvattajan vastaamista lapsen aloitteisiin sekä fyysistä ja henkisesti läsnäoloa tilanteessa. Tutkimuksen tuloksia ei voi yleistää kaikkien kasvattajien toimintamalliksi. Tutkimuksen aihetta, kasvattajan sitoutuneisuutta, voisi jatkossa tutkia muunlaisissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä, esimerkiksi ruokailu- tai ulkoilutilanteissa. Tulevaisuudessa olisi myös tärkeää tarkastella varhaishkasvattajia yksilötaoisesti ja tutkia kasvattajien omia kehityskohteita. Yhteistyökumppani voi hyödyntää opinnäytetyön tuottamia tuloksia ja kehitysehdotuksia omassa kehittämistyössään. Opinnäytetyö tarjoaa uutta näkökulmaa päiväkodin siirtymätilanteisiin.</p>	
Avainsanat	varhaishkasvatus, sitoutuneisuus, vuorovaikutus

Author(s) Title	Maria Nurmi & Annika Peltotalo The engagement of early childhood educators in the context of outdoor dressing tasks among children
Number of Pages Date	39 pages + 3 appendices 24 January 2021
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Early Childhood Education
Instructor(s)	Seija Mäenpää, Senior Lecturer Saila Nevanen, Principal Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to study the engagement of pre-school educators of the kindergarten in the context of outdoor dressing tasks among children. In addition, the overall objective was to offer a better understanding of the contextual factors of the topic discussed in the study, to produce development proposals for the working life partner. The thesis was completed in cooperation with a kindergarten in Päijät-Häme province, Lahti, in 2020. Consequently, the information contained in this study may assist in developing organizational routines and practices of the kindergarten. The results of this particular thesis can not be generalized to represent all pre-school educators.</p> <p>The methodological approach was qualitative research method; the data collecting method was naturalistic observation and video observation of two teachers during the dressing tasks in preparing for outdoor activities with children. Both of the teachers were observed four times, and therefore, there was a total of eight observations. Collected data uncovered patterns and illustrations of interaction between the child and the teacher during dressing tasks. The data were transcribed and coded and approached through a theoretical starting point of the educator's engagement. The results were analysed using an AES (adult engagement scale).</p> <p>Reflecting on the results of this study, the educators' substantial engagement with the child indicates the identification of the child's needs, the levels of sensitivity in adults' responses to the child's initiatives, and warmth in the child's attitudes. Additionally, engagement was demonstrated the dialogue between the child and the teacher. It manifested itself in possibilities to expand the child's activities, encourage his initiatives, and provide opportunities to experiment. Possible external distractions challenged the level of educators' engagement during outdoor dressing tasks.</p> <p>Based on the information provided by this study, we can conclude that in the context of engagement, the importance of responsiveness, but also the physical and psychical presence of the educator in described interactive situations, is significant. In the future, the study could be expanded to emphasize the agency and engagement of a single teacher at the situational level. The theme of "engagement of the educator" could also be studied in the context of other daily routines in kindergartens, such as dinner routines.</p>	
Keywords	early childhood education, engagement, interaction

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus Suomessa	2
2.1	Varhaiskasvatusta ohjaavat säädökset	2
2.2	Päivähoidon toiminnot	4
2.3	Oppimisympäristö	5
3	Kasvattajan ja lapsen kohtaaminen	6
3.1	Vuorovaikutus	6
3.2	Lapsilähtöisyys	8
3.3	Pukeutumistilanteet päivähoidossa	9
4	Kasvattajan sitoutuneisuus toimintaan	11
4.1	Sitoutuneisuus	11
4.1.1	Sensitiivisyys	13
4.1.2	Autonomia ja aktivointi	14
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymys	15
6	Opinnäytetyön tutkimus- ja analyysimenetelmät	16
6.1	Tutkimusmenetelmät	16
6.2	Kohderyhmä ja aineistonkeruumenetelmä	17
6.3	Aineiston analyysi	21
7	Tulokset	23
7.1	Herkkyys	23
7.2	Aktivointi	25
7.3	Autonomia	27
8	Johtopäätökset	28
9	Pohdinta	34
9.1	Opinnäytetyön luotettavuuden arviointi	34
9.2	Ehdotuksia pukeutumistilanteiden kehittämiseksi	36
9.3	Lopuksi	37
	Lähteet	40

Liitteet

Liite 1. Huoltajien lupakirje

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. AES-arviointiasteikko

1 Johdanto

Kasvattajien ja lasten väliset kohtaamiset ja kanssakäymiset määrittelevät varhaiskasvatuksen laatua (Tahkokallio 2014: 219). Laadukkaan varhaiskasvatuksen ehtoja ovat sensitiiviset kasvattajat, oikein toteutettu ja mitoitettu lasten aktivointi sekä lasten autonomia (Kalliala 2008: 262–263). Sensitiivisyydellä eli herkkyydellä tarkoitetaan kasvattajan kykyä huomata lapsien tunteita sekä emotionaalista hyvinvointia. Sensitiivisyys sisältää elementtejä avoimuuden, empatian, herkkyyden, kommunikoinnin, vastauksellisuuden sekä vastauskyvyn ja kiintymyksen osa-alueista. Aktivoinnilla eli stimulaatiolla tarkoitetaan tapaa, jolla kasvattaja puuttuu lasten oppimisprosessiin. Autonomialla tarkoitetaan sitä, miten kasvattaja antaa lapselle vapauksia kokeilla asioita itse kuten tehdä virheitä, valita toimintoja ja sallia lapsen ilmaista omia ajatuksia sekä ideoita. Siihen sisältyy myös kasvattajan tapa käsitellä konflikteja ja sääntöjä. Lisäksi autonomiaan sisältyy kasvattajan näyttämät käyttäytymismallit. (Pascal & Bertram 1997: 11–13.)

Vastavuoroinen ja toisiaan kunnioittava vuorovaikutus, kosketus sekä läheisyys luovat yhdessä hyvän hoidon perustan (Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet 2018: 23). Monet lapset viettävät suurimman osan lapsuusvuosistaan päiväkodissa, joten lasten kehityksen kannalta ei ole yhdentekevää, miten päivät päivähoidossa kuluvat. Lapsen ja kasvattajan suhde muodostuu monissa eri toiminnoissa esimerkiksi hoivatilanteissa, jotka ovat lapsille tärkeitä. (Kalliala 2008: 5–6.) Monet kasvattajat kokevat päiväkodissa pukeutumistilanteet, usein kaoottisina, levottomina ja stressaavina tilanteina. Lisäksi varhaiskasvattajat pitävät pukeutumistilanteita haastavina ja aikaavievinä. Sen vuoksi koemme niiden kehittämisen tärkeäksi.

Toteutimme tämän opinnäytetyön yhteistyössä erään lahtelaisen yksityisen päiväkodin kanssa. Päiväkoti kiinnostui aiheestamme niin paljon, että halusivat lähteä yhteistyökumppaniksi opinnäytetyöllemme. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelminä käytettiin havainnointia ja videointia. Tavoitteenamme oli tutkia, miten kasvattajien sitoutuneisuus näyttäytyy lasten pukeutumistilanteissa. Lisäksi tuotamme yhteistyökumppanillemme kehitysehdotuksia pukeutumistilanteisiin. Tutkimuksemme toteutettiin havainnoimalla sekä videoimalla kahden eri ryhmän kasvattajien toimintaa pukeutumistilanteissa syksyllä 2020. Pukeutumistilanteita havainnoitiin yhteensä kahdeksan kertaa. Analysoimme videoita sekä tekemiämme havaintoja laadullisin menetelmin sekä AES-mittarin (liite 3), aikuisen sitoutuneisuuden arviointiasteikko,

avulla. AES-mittarin mukaan sitoutuneisuutta voidaan arvioida kolmen eri tekijän avulla, jotka ovat sensitiivisyys, aktivointi sekä autonomia (Pascal & Bertram 1997: 12–13). Työssämme käytämme sanaa kasvattaja, jolla tarkoitamme päiväkodissa työskenteleviä aikuisia, joita ovat varhaiskasvatuksenopettajat, -hoitajat, sijaiset sekä mahdolliset harjoittelijat.

2 Varhaiskasvatus Suomessa

2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat säädökset

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta sekä hoitoa, jossa painotetaan pedagogiikkaa erityisen paljon. Varhaiskasvatus vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. Lasten huoltajilla on kuitenkin ensisijainen vastuu lastensa kasvatuksesta. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on rakentaa yhdenvertaisia edellytyksiä lasten kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille: kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 7–8.)

Pedagogisen toiminnan pohjan luo ymmärrys ja tietämys lasten kasvusta, kehityksestä, oppimisesta. Lisäksi pedagogisen toiminnan pohjaan sisältyy lapsien tunteminen ja heidän yksilöllisten kehitysten huomiointi. Varhaiskasvatuksessa työtapojen tulee kokonaisvaltaisesti tukea lapsen kehitystä ja oppimista, niin että kaiken toiminnan pystyy myös pedagogisesti perustelemaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 19, 28.) Varhaiskasvatuslain tavoite on edistää lasten ikätason mukaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia (Varhaiskasvatuslaki 2018/540 § 3.1). Jokainen lapsi on merkittävä ja arvokas juuri sellaisena kuin on ja jokaisella lapsella on oikeus tulla nähdyksi, saada huomioita ja tulla ymmärretyksi omana itsenään osana yhteisöään (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 20). Varhaiskasvatuksessa lapsella on oikeus laadukkaan opetukseen, huolenpitoon sekä kannustavaan palautteeseen. Lapsella on lupa käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Oppimiskäsitys, jossa lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja yhteisön kanssa, on laadittu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Oppiminen tapahtuu kaikkialla ja kaikesta, sillä lapset ovat uteliaita yksilöitä, jotka oppiessaan uutta haluavat kerrata ja toistaa oppimaansa. Oppimista tapahtuu seuraamalla ympäristöään ja katsellessa muiden toimintaa ja myöhemmin jäljitellessä nähnyttä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 21–22.) Oppivassa yhteisössä tulee kannustaa reippaasti kokeilemaan uutta ja jakamaan ajatuksia sekä antaa tilaa kaikkien erilaisille mielipiteille ja tunteille

(Varhaiskasvatuksensuunnitelman perusteet 2018: 29). Kasvattajat ovat mallina lapsille, sillä heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa näkyy lapsille, ja sitä kautta ammentavat varhaiskasvatusyhteisössä käytettäviä arvoja, asenteita ja tapoja (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 28).

Päiväkodissa tilanteet ovat samaan aikaan kasvatus- että opetustilanteita, joissa ohjautusti yhdessä opetellaan vuorovaikutustilanteita, taitoja huolehtia itsestään sekä opitaan hyviä tapoja. Lasten kanssa yhdessä harjoitellaan keksimään uusiin tilanteisiin ratkaisuja, opetellaan pitkäjänteisyyttä sekä käsitellään epäonnistumisia ja iloitaan onnistumisista. Pukeutumistilanteissa opetellaan pikkuhiljaa itsenäistä pukeutumista tuettuna. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 23–25.) Toimintojen ohella lapselle sanoitetaan tekemistä ja tavaroita sekä opetellaan uusia käsitteitä. Näin vahvistetaan lapsen oppimista ja ajattelua. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 26.)

Lapsen yksi tärkeimmistä oppimisen välineistä ja kohteista on kieli, sillä sen avulla lapsi kommunikoi muiden kanssa sekä oppii ja hankkii uutta tietoa. Varhaiskasvatuksessa pyritään opettamaan lapsille positiivisuuden kautta kieltä, ilmaisutapoja sekä hyviä vuorovaikutustaitoja. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, että lapset kokevat tulevansa kuulluksi ja saavat kokemuksen siitä, että heille vastataan. Erityisen tärkeää on kasvattajien sensitiivisyys eli herkkyyys, millä tarkoitetaan kasvattajien kykyä huomioida myös lasten sanattomia viestejä. Varhaiskasvatuksessa vuorovaikutustaitoja opetellaan päivittäin erilaisissa tilanteissa muiden henkilöstön ja lasten kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 41–42.) Varhaiskasvatuslaissa sanotaan, että lapselle tulee turvata kunnioittava toimintatapa ja pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja henkilöstön välillä (Varhaiskasvatuslaki 2018/540 § 3). Erilaisissa hoitotilanteissa henkilöstö käyttää selittävää ja tarkkaa kieltä, tämän lisäksi voidaan tarvittaessa tukena käyttää kuvia ja tukiviittomia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 41–42).

Päiväkodin kasvattajilta vaaditaan taitoa nähdä hoitotilanteissa erilaisia pedagogisia mahdollisuuksia. Kasvattajilla tämä näyttäytyy kykynä luoda lapselle mahdollisuuksia kokeiluille ja valinnoille. Lisäksi kasvattajien tulee havaita lasten tekemiä aloitteita ja tunteilmaisuja. Näiden havaintojen pohjalta kasvattajan tulisi muokata toimintaa, jotta se tukisi lapsia paremmin. Pienimmät lapset käyttävät usein sanatonta ilmaisua ja siksi kasvattajien tulisi kohdata lapset sensitiivisesti. Kasvattajan tehtävä on tukea lasta olemaan osana ryhmää. Lasten käsitys yhteisöstä, oikeuksistaan, vastuusta ja valinnoista sekä

niiden seurauksista kehittyvät osallisuuden kautta. Lasten osallisuus vahvistuu sensitiivisen kohtaamisen sekä kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tunteesta. Lasten vuorovaikutustaitojen kehittymiselle on erityisen tärkeää se, että lapsi saa kokemuksen siitä, että hänen aloitteisiinsa vastataan. Kasvattajan sensitiivisyys ja tapa osata reagoida lasten sanattomiinkin viesteihin on keskeistä. Lasten vuorovaikutustaitoja kehitetään päiväkodissa muun muassa kommunikoimalla toisten lasten ja kasvattajien kanssa. (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 19, 29, 32.)

Varhaiskasvatustaki, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä kaupungin oma varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa päiväkotien toimintatapoja sekä kasvattajien tapaa toimia. Nämä toimintatavat näyttäytyvät kasvattajan toimintana pukeutumistilanteissa sekä siinä, miten kasvattaja kohtaa lapset ja on heidän kanssaan vuorovaikutuksessa.

2.2 Päivähoidon toiminnot

Varhaiskasvatuksessa lapset huomioidaan kokonaisvaltaisesti. Kokonaisvaltainen huomiointi tarkoittaa sitä, että pyritään huolehtimaan lasten perustarpeista sekä tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää huomioida sekä rohkaista lasten tekemiä aloitteita, omatoimisuutta sekä kokeiluja. (Nivala, Ryyänen 2019: 237–238.) Varhaiskasvatuksessa päivien sisällön tuottajina toimivat lapset, kasvattajien tehtävänä on tarjota, ohjata sekä työstää lapsille mielekästä toimintaa (Reunamo 2007: 11). Päiväkotien jokapäiväisiin toimiin sisältyy lasten perushoitoa, varhaiskasvatusta, opetusta sekä yhteistyötä perheiden kanssa. Perushoito on lapsille erittäin merkittävää. Varhaiskasvatuksessa se on ajallisesti yksi keskeisimmistä asioista ja siksi sen toteuttamisella on suuri merkitys lasten arkeen sekä heidän hyvinvointiinsa päivähoidossa. (Kalliala 2012: 36–37, 45.) Pukeutumistilanteet ovat osa lasten perushoitoa, jossa kasvattajat rohkaisevat lapsia omatoimisuuteen ja aloitteiden tekoon. Lisäksi kasvattajat kannustavat lapsia kokeilemaan uusia asioita.

Varhaiskasvatuksessa lasten yksilöllinen kohtaaminen sekä yksilöllisyyden huomiointi on tärkeää. Se on haastava ja vaativa tehtävä, sillä kaikki lapset ovat omanlaisia, erilaisia sekä erityisiä persoonia. Kasvattajien tulee huomioida nämä kaikkien lasten omat yksilölliset tarpeet ja piirteet myös osana isoa ryhmää. (Koivunen 2009: 19.) Positiivinen ja lämmin ilmapiiri toimii lähtökohtana ryhmän lasten sekä kasvattajien myönteisille tunteille. Heti aamun ensi hetkistä alkaen, lapsen saapuessa päivähöitoon, alkaa kasvattajan ja lapsen yhdessä olo. Siksi on tärkeää, että heti aamusta lapsi saa kokemuksen

siitä, että on tärkeä, odotettu ja merkityksellinen omana itsenään osana isoa ryhmää. Aamuinen kuulumisten vaihto tai hetki tutun ja turvallisen aikuisen sylissä vahvistaa tätä tunnetta. (Leskisenoja 2019: 72.) Pukeutumistilanteet luovat hyviä kohtaamishetkiä kasvattajan ja lasten välille. Näissä tilanteissa kasvattajan on mahdollista kohdata lapset yksilöllisesti esimerkiksi kuulumisten vaihdolla.

Monesti päivähoidossa levottomuutta aiheuttavat siirtymätilanteet. Levottomuus aiheutuu siitä, että lapset joutuvat näissä tilanteissa toimimaan usein itsensä varassa paljon, mahdollisesti myös ilman selkeää ohjausta siitä, mitä tullaan tekemään ja missäkin järjestyksessä. Siirtymätilanteissa lasten levottomuus voi myös johtua siitä, että tilanteet ovat huonosti strukturoituja. Siirtymätilanteita voi helpottaa esimerkiksi porrastamalla siirtymiä tilanteista tai tiloista toiseen. Kasvattajan antaessa ohjeen lapselle tai vaatiessa lasta tekemään jotakin tulee kasvattajan huolehtia siitä, että lapsi noudattaa annettua ohjetta. (Koivunen 2009: 58, 67.)

2.3 Oppimisympäristö

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen on varmistettava, että ympäristö on lapsille turvallinen, terveellinen, oppimista myötävaikuttava ja kehittävä (Varhaiskasvatuslaki 2018/540 § 3). Yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista on luoda oppimisympäristö, joka on kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen, turvallinen ja esteetön. Oppimisympäristö tarkoittaa tilaa, paikkaa, yhteisöä, käytäntöä, erilaisia välineitä ja tarvikkeita, jotka edistävät lasten vuorovaikutusta, oppimista sekä kehitystä. Oppimisympäristöt tulisi rakentaa ja kehittää yhdessä lasten kanssa ja niissä toimitaan eri kokoisissa ja erilaisissa ryhmissä. Näin ollen jokaisella ryhmän lapsella on yhtäläiset mahdollisuudet olla osana toimintaa ja vuorovaikutusta. Yhdessä luodut toimintatavat ja säännöt edistävät turvallista, mutta kunnioittavaa ilmapiiriä sekä yhteisvastuullista oppimisympäristöä. Turvallisessa ilmapiirissä lasten kaikkien tunteiden näyttäminen on sallittua ja kasvattajat auttavat lapsia tunteiden ilmaisuissa ja itsesäätelyssä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 32–33). Oppimisympäristön tulisi myös olla rakennettu siten, että se tukee lasten ja kasvattajien välistä vuorovaikutusta sekä houkuttelee lasta omatoimisuuteen. Oppimisympäristön tulisi olla lapsille selkeä, hallittavissa oleva ja rajattu. Lapsille tulisi rajata oma henkilökohtainen tilansa, jossa toiminta tapahtuu. (Pihlaja & Viitala 2018: 202–203.) Esimerkiksi pukeutumistilanteissa ympäristön tulisi olla sellainen, että naulakot ovat lasten korkeudella ja lasten tulisi itse ylettyä ottamaan naulakostaan omat vaatteensa.

Nykyään on paljon tiloja, jotka ovat muunnettu jälkikäteen päiväkodeiksi eivätkä nämä tilat vastaa täysin tarpeita, joita lapsiryhmät tarvitsisivat. Tilat eteisessä voivat olla liian ahtaita ja pieniä tai vastaavasti huoneita ei ole yhtä paljon, mitä toimintaan tarvittaisiin. (Koivunen 2009: 179.) Kun oppimisympäristöt suunnitellaan ja rakennetaan lasten tarpeiden mukaan ja lapsille sopivaksi, edistää se lasten toimintaan sitoutuneisuutta (Kalliala 2012: 102). Oppimisympäristöjä rakennettaessa tulisi myös kiinnittää huomiota tilojen akustiikkaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 32). Lapset tulevat levottomiksi, jos äänimaailma on liian voimakas, sillä liian kova melu aiheuttaa lapsissa väsymistä. Myös erilaiset kuuntelutilanteet vaikeutuvat meluisissa päiväkodeissa. Tällöin pelkästään kuulon avulla tapahtuva päättely voi jäädä puutteelliseksi. (Pihlaja & Viitala 2018: 194.) Pukeutumistilanteet ovat jo muutenkin stressaavia, joten tilojen huono akustiikka lisää lapsissa levottomuutta. Jos melu ja lasten levottomuus lisääntyy, on lasten vaikea kuulla ja vastaanottaa kasvattajan antamia sanallisia ohjeita.

3 Kasvattajan ja lapsen kohtaaminen

3.1 Vuorovaikutus

Laadukkaan varhaiskasvatuksen yksi tärkeimmistä kriteereistä ovat kasvattajien ja lasten välinen rehellinen ja avoin vuorovaikutus, johon kuuluu muun muassa lasten arvostaminen yksilöinä, kasvattajan herkkyyys lasten reaktioille sekä myönteisen tuen antaminen (Kalliala 2008: 20, 67). Hyvässä kohtaamisessa lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään. Lapsi saa kokemuksen olevansa tasavertainen ja, että hänestä huolehditaan sekä hänen olemassaolonsa on oikeutettua. Saadakseen hyvän kohtaamisen, jossa kasvattaja on läsnä, ystävällinen tai hyvällä mielellä, lapsen ei tarvitse esittää mitään tunteita, käyttäytymistä tai ajatuksiaan. (Mattila 2011: 70.) Ilmapiirin ollessa rohkaiseva ja turvallinen kykenee lapsi ottamaan käyttöön kaikki voimavaransa sekä kykynsä. Lapsen halu ottaa kontaktia sammuu, jos kasvattaja on ilmeetön ja etäinen. Lasten kehitystä mahdollistaa ja edistää kasvattaja, jonka toiminta on lämmintä, viisasta ja hyvän tahtoista. Kasvattajilta vaaditaan jatkuvaa fyysistä sekä henkistä läsnäoloa lasten kanssa, koska lapset kehittyvät vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. (Kalliala 2012: 53–54.) Kun kasvattajan ja lapsen välille rakentuu luottamuksellinen suhde, lapsi uskalttaa näyttää avoimesti tunteitaan, keskustella kasvattajan kanssa erilaisista asioista sekä heidän suhteestaan tulee läheisempi, tiiviimpi sekä luottamuksellisempi. Kasvattajan ja lapsen läheiseen suhteeseen kuuluu myös fyysistä läheisyyttä, jossa kasvattaja ottaa lasta syliin, silittää ja hellii. (Leskisenoja 2019: 49.) Lattialla istuminen lasten kanssa

taas on hyvä tapa viestittää lapsille, että kasvattaja on lasten käytettävissä (Kalliala 2008: 264).

Lapset tarvitsevat vierelleen kasvattajan, joka vastaa heidän tarpeisiinsa. Lapset ovat innokkaita, osaavia, vahvoja, haavoittuvaisia, kypsymättömiä sekä tarvitsevia. Kasvattajan läsnäolo on tärkeää, sillä lapset eivät pysty keskenään rakentamaan heille sopivaa elinympäristöä ja ilman kasvattajan ohjausta ei lapsilla ole valmiuksia valita itselleen parhaita asioista kaikista mahdollisista vaihtoehdoista. Kasvattaja on parhaimmillaan lasten saatavilla sekä lämmin. (Kalliala 2008: 15, 16, 17.) Lapsen itsetunto vahvistuu, kun häntä rohkaistaan, kannustetaan sekä huomioidaan. Lasta ei voi koskaan kannustaa liikaa. Mutta palautteenannon kanssa tulee olla varovainen, sillä palautteen voi antaa lapselle väärällä tavalla. Lapsi osaa havainnoida sanojen taakse niiden piilomerkityksiä. Lasta kannustettaessa se tulee tehdä aidosti eikä teeskennellen. (Kanninen & Sigfrids 2012: 167.) Sanallisen rohkaisun ja kannustuksen lisäksi voidaan ottaa käyttöön palkkio. Palkkio voi hyödyttää kokonaista lapsiryhmää tai vain yksittäistä lasta ja sen käyttöönotolla voidaan saada nopeitakin tuloksia. Palkkiolla voidaan opetella pois lapsen ei-toivotusta käytöksestä tai palkkiota voidaan hyödyntää lapsen aktivoimiseksi mukaan toimintaan, jos lapsi välttää tai vastustaa jonkin asian tekemistä. Konkreettista palkkiojärjestelmää käytetään systemaattisesti vasta 3–5-vuotiaille lapsille. Tätä nuoremmille ilmeet, eleet, sanat ja halaukset ovat riittäviä palkkioita pääsääntöisesti. (Kanninen & Sigfrids 2012: 171.)

Hyvän kohtaamisen peruselementtinä toimii hyvä katse. Hyvä eli kaunis katse sisältää arvostusta, hyväksyntää, luottamusta, toivoa, iloa, vahvuutta sekä anteeksiantoa ja se kuvaa asennetta sekä mielenlaatua, jolla toinen ihminen kohdataan. (Mattila 2011: 27–29.) Katsekontaktin merkitys korostuu silloin, kun kasvattaja kyykistyy lapsen tasolle, siten, että heidän silmänsä ovat samalla tasolla. Näin tulisi toimia silloin, jos lapsella on kasvattajalle jotakin tärkeää asiaa tai kasvattaja haluaa viestittää lapselle jonkin tärkeän asian. Näin lapselle luodaan vahva käsitys siitä, että hänen kertomaansa asiaa arvostetaan ja häntä pidetään tärkeänä. Kasvattajan puhuessa lapsille, tulisi hänen käyttää vähän sanoja ja vain sellaisia sanoja, joita lapset ymmärtävät. Kasvattaja voi korvata paljon puhumisen olemalla fyysisesti läsnä ja käyttämällä kuvia. Kasvattajan tulisi vastata aina lasten kielellisiin aloitteisiin. Mitä isompia ryhmät ovat, sitä vähemmän kasvattajalla jää aikaa jokaisen lapsen yksittäiselle kohtaamiselle. (Koivunen 2009: 47–51.) Ryhmätöinnallisissä tilanteissa aikuisen on haasteellista luoda jokaiselle lapselle mahdollisuus

tasapuoliseen vuorovaikutukseen. Jotkut lapsista ovat taitavia huomion haussa ja he kykenevät saamaan helposti huomion sekä suunvuoron itselleen. Kasvattaja voi omalla toiminnallaan yrittää vaikuttaa vuorovaikutuksen onnistumiseen esimerkiksi määrittämällä jokaiselle lapselle oman tilan. Lapsen on helpompi olla osallisena toiminnoissa, jos hän kykenee keskittymään hänelle määritetyssä omassa tilassaan. (Pihlaja & Viitala 2018: 203.) Kasvattajan tulisi antaa ohjeet selkeästi ja sisällyttäen vain kyseiseen toimintaan liittyviä asioita, toiminnassa voidaan mahdollisesti myös käyttää visuaalista ohjausta kuten kuvia ja mahdollisesti myös fyysisistä ohjausta apuna. Joskus lapsi voi tarvita kädestä pitäen ohjausta. Kasvattajien tehtävänä on varmistaa, että lapset ymmärtävät, muistavat ja noudattaa annettuja ohjeita. Tehtävän vaikeusaste tulisi olla sellainen, että jokainen lapsi suoriutuu tehtävästä itsenäisesti tai yhdessä kasvattajan tuen avulla. (Koi-vunen 2009: 87.)

Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus on tärkeää myös pukeutumistilanteissa, jotta lapsi luottaa kasvattajaan ja toimii hänen antamien ohjeiden mukaan. Kasvattajan on tärkeää olla läsnä sekä henkisesti että fyysisesti pukeutumistilanteissa, sillä kasvattajan sitoutuneisuus lisää myös lasten sitoutuneisuutta. Lapset mallintavat kasvattajan tekemistä, joten kasvattajan on hyvä toimia tilanteissa esimerkkinä lapsille.

3.2 Lapsilähtöisyys

Kallialan (2012) mukaan lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että toiminnassa ensisijaisen tärkeänä pidetään lasten tarpeita. Kasvattaja johtaa lasten toimintaa, joka lähtee liikkeelle lasten tarpeista ja kiinnostuksen kohteista. Näin ollen kasvattaja antaa lapsille mahdollisuuden vaikuttaa itse heitä koskeviin asioihin. (Kalliala 2012: 47–48.) Sainion, Pajulahden & Sajaniemen (2020) mukaan lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että lapset tulevat kuulluiksi ja nähdyiksi omina ainutlaatuisina yksilöinä. Jokaisella lapsella on omat tapansa osoittaa tarpeitaan. Pienimmätkin aloitteet tulisi havaita, ja niihin tulisi vastata. (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020: 19.)

Varhaiskasvatus on Suomessa lapsilähtöistä toimintaa eli se lähtee liikkeelle lasten mielenkiinnon kohteista sekä tarpeista. Toiminnassa pyritään tunnistamaan ja huomaamaan jokaisen lapsen henkilökohtaiset vahvuudet sekä potentiaali ja niitä pyritään hyödyntämään lasten kasvatuksessa sekä opetuksessa (Kangas, Vlasov, Fonsén & Heikka 2018: 7, 9). Lapsilähtöisyyden tarkoituksena on ottaa lapset mukaan toiminnan suunnitteluun

ja toteuttamiseen, sillä lapsilla on oikeus tulla ymmärretyksi ja kuulluksi. Varhaiskasvatuksessa toiminnan pedagogisien perusteiden lisäksi kasvattajan tulisi toiminnassa ottaa huomioon myös lasten tiedot, taidot sekä tarpeet. Toiminnan tavoitteet tulisi muodostua lasten edun ja tarpeiden mukaan. (Leskisenoja 2019: 30.) Pukeutumistilanteissa kasvattajan tulee arvioida jokaisen lapsen kehitystason mukaan, miten kasvattaja ohjeistaa ja tukee lasta pukeutumistilanteissa.

Joskus lapset tarvitsevat kasvattajalta esimerkkiä olemisesta, asioiden selittämistä, rajojen asettamista sekä neuvoja. Kasvattajan tulee olla lempeä sekä hänen tulee antaa lapselle totuudellista ohjausta sekä tukea, jota lapsen hyvä henkinen sekä fyysinen kasvu edellyttää. Tällainen kasvatustyyli auttaa lasta vahvistumaan, arvostamaan itseään sekä elämäänsä. Vastaavasti toistuva pilkka heikentää lapsen uskaliaisuuden ilmaista ajatuksiaan, itseään sekä kokemuksiaan. Kasvattaja saattaa piilottaa pilkan nauruskelemalla lapselle hyväntahtoisesti tai pilkka voi olla myös suoranaista nöyryytystä, jolloin lapsi menettää kasvonsa muiden edessä. (Mattila 2011: 98–99.) Lapsi oppii kunnioittamaan ja arvostamaan itseään sekä toisia ihmisiä vuosien varrella seuratessaan, miten hänelle läheiset aikuiset puhuvat ja toimivat. Toista ihmistä on helpompi kunnioittaa ja arvostaa silloin, kun hänen tavoitteensa ja näkemykset ovat samanlaisia omien asioidemme kanssa. Lapsille tulisi näyttäytyä itsestäänselvyytenä ihmisen arvon kunnioittaminen, eikä sen pitäisi liittyä ihmisen elämäntarinaa, menestykseen tai tiettyyn joukkoon kuulumisesta. Näin lapsen on mahdollista oppia ihmisten todellista kunnioittamista. (Mattila 2011: 79.)

3.3 Pukeutumistilanteet päivähoidossa

Varhaiskasvatuksessa jokapäiväisiin perushoidollisiin tilanteisiin kuuluvat muun muassa pukeminen ja riisuminen. Nämä ovat osa lasten perushoitoa ja ovat tärkeitä lapsen ja aikuisen välisen kommunikaation sekä yksilöllisen kohtaamisen kannalta. Lasta pukiessa ja riisuesssa kasvattaja tukee lapsen kielenoppimista jutellessa ja kuunneltaessa lasta sekä rohkaistessaan lasta puhumaan. (Kalliala 2012: 37, 102.) Pukeutumistilanteet ovat lapsien sekä kasvattajien ja toisten lasten välisiä kohtaamistilanteita sekä yhdessäoloa. Lapsen kyky oppia pukemaan itsenäisesti on lapsen yksi tärkeimmistä motorisista taidoista. Pukeutumistilanteisiin on varattava aina riittävästi aikaa. (Mikkola & Nivalainen 2009: 41.) Pukeutumistilanteisiin sekä muihin hoitotoimintoihin käytetään sitä enemmän aikaa mitä pienempi lapsi on. Näissä tilanteissa on tärkeää, että aikuinen antaa lapselle tarpeeksi aikaa toimia kiirehtimättä. (Helenius & Korhonen 2008: 79.)

Kalliala (2012) mukaan lapselta tulisi vaatia itsenäistä pukeutumista lähes aina, jos lapsi mitenkään selviytyy pukeutumistilanteista itsenäisesti ilman aikuisen apua. Lapsia tulisi kannustaa omatoimisuuteen samalla ottaen huomioon heidän vireys- ja tunnetilansa. Vaikka lapsi on iso ja osaava, on hänellä oikeus olla välillä pieni ja ottaa vastaan hoitoa ja hoivausta. (Kalliala 2012: 38.) Päivähoidossa yleensä lapsen omatoimisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi selviytyy itse arjen eri tilanteista kuten pukeutumistilanteissa sekä vessassa käynneistä. Kasvattajan tulee kuitenkin pitää mielessä se, milloin lapselta vaadittu omatoimisuus on lapsen edun mukaista toimintaa ja milloin taas on kyse siitä, ettei kasvattaja ehdi kiireiltään auttamaan lasta. Lapsia on hyvä kannustaa omatoimisuuteen, mutta päivähoidossa sitä saatetaan joskus vaatia liikaakin lapsilta. Isoissa ryhmissä kasvattajan auttaessa lasta, joka itse osaisi ja pystyisi pukemaan vaatteensa päälle, on se kasvattajan lapselle antamaa hoivaa ja lapsen yksilöllisen kohtaamisen hetki. Näistä hoivallisista auttamishetkistä, joihin monesti liittyy fyysinen läheisyys tai syli, eivät lapset yleisesti isoissa ryhmissä pääse nauttimaan liikaa. Lapsen pukiessa omatoimisesti päälensä kasvattajan tehtävänä on kuitenkin tarkistaa, että lapsella on säänmukainen varustus päällä. (Koivunen 2009: 56.)

Lähikehityksen vyöhyke on lapsen todellisen kehityksen tason ja potentiaalisen kehitystason välinen etäisyys. Lapsen todellinen kehitystaso tarkoittaa tasoa, jossa lapsi osaa tehdä annetut tehtävät itsenäisesti. Potentiaalinen kehitystaso määritellään siten, että se on taso, jossa lapsi pystyy suoriutumaan tehtävistä yhdessä aikuisen tai osaavampien lasten avustuksella tai ohjauksella. (Vygotsky 1978: 86; Kalliala 2008: 44.) Toisin sanoen lähikehityksen vyöhyke määrittää ne taidot, jotka eivät ole vielä täysin kypsyneet, mutta ovat parhaillaan kypsymässä. Taidot, jotka ovat kypsymässä tällä hetkellä, mutta kypsyvät huomenna. Se, mitä on tänään lähikehityksen vyöhykkeellä, tulee olemaan todellisella kehityksen tasolla huomenna eli se, mitä lapsi pystyy tänään tekemään avustettuna, osaa hän tehdä sen huomenna itse. (Vygotsky 1978: 86–87.) Lasten lähikehityksen vyöhyke on oleellinen osa pukeutumistilanteita. Lapsi harjoittelee yhdessä kasvattajan kanssa esimerkiksi vetoketjun kiinni laittamista. Kasvattaja mallintaa aluksi lapselle, miten vetoketju suljetaan. Tätä harjoitellaan kasvattajan tuen avulla niin kauan kunnes lapsi osaa sen itsenäisesti.

Jokapäiväiset toiminnot luovat hyviä mahdollisuuksia vuorovaikutuksellisiin kohtaamisiin kasvattajan ja lasten kesken. Lasten omakasvattajalla on hyvä käsitys lasten omista taidoista, joten hän tietää, mitä voi keneltäkin lapset vaatia pukeutumistilanteissa ja kuinka kauan aikaa lapset näihin tilanteisiin tarvitsevat. Omakasvattaja osaa tukea, auttaa ja

kannustaa jokaista lasten oman lähikehitysvyöhykkeen mukaan. (Kanninen & Sigfrids 2012: 121.) Pukeutumistilanteissa aikuinen saisi monesti lapsen itse puettua nopeammin, mutta lapsen ohjaaminen itsenäiseen pukeutumiseen luo mahdollisuuden luontevaan keskusteluun (Helenius & Lummelahti 2018: 137). Kasvattaja pyrkii tukemaan lasten itsenäistä pukeutumista, jotta lapset itse oppisivat omatoimisiksi. Kasvattajan tulisi pyrkiä luomaan lapsille rauhallinen hetki harjoitella omatoimisuutta, jossa samalla harjoitellaan vuorovaikutustaitoja kasvattajan sekä toisten lasten kanssa.

4 Kasvattajan sitoutuneisuus toimintaan

4.1 Sitoutuneisuus

Kasvattajien sekä lasten välistä sitoutunutta työskentelyä edistää myönteinen ilmapiiri, lämpimät ihmissuhteet sekä huumorin käyttö (Leskisenoja 2019: 94). Kasvattajan yksi tehtävistä on kiinnittää huomiota lapsen mielenkiinnon kohteisiin, ideoihin, innostua lapsen innostuksesta sekä viedä lapsen innostusta eteenpäin. Kasvattajan on mahdollista tartuttaa omaa intoaan lapsiin. Jos kasvattaja suhtautuu työhönsä intohimoisesti, houkuttelee se lapsiakin suhtautumaan asioihin heittäytyen ja nauttimaan tekemisistä. Eli, kun kasvattaja sitoutuu toimintaan, niin lapsetkin sitoutuvat toimintaan. Vastaavasti lasten innokkuus tekemisiä kohtaan lisää lasten toimintaan sitoutuneisuutta. (Leskisenoja 2019: 94–95.)

Toimintaan sitoutuneisuuden merkkejä ovat vahva keskittyminen ja sinnikkyys. Sitoutuneisuuden tunnusmerkkejä ovat motivaatio, lumoutuminen toimintaan ja osallisuuden kokemus sekä voimakas tunne fyysisestä ja henkisestä energiasta. Flow-kokemus keskittää huomion voimakkaaseen sitoutuneisuuden tilaan, jossa yhdistyy merkittävä kokemus, kuten kaikkien voimien käyttöönotto, energian virtaus ja syvän tyytyväisyyden kokeminen. Sitoutuneisuuden astetta pystytään arvioimaan kaiken ikäisiltä erilaisissa tilanteissa, kuten leikki tai ohjaustuokioissa. Koulutettu varhaiskasvatuksen ammattilainen pystyy arvioimaan lapsiryhmänsä keskivertoisen lähikehityksen vyöhykkeen ja toteuttaa pedagogista toimintaa lapsiryhmänsä lähikehityksen vyöhykkeen mukaisella tavalla. Lasten auttaminen ja hänen tarpeisiinsa vastaaminen vaatii kasvattajalta lasten hyvää ja yksilöllistä tuntemista. (Kalliala 2008: 64–65.)

Emotionaalinen hyvinvointi kasvaa sitoutuneisuuden kokemuksesta. Kasvattajan toiminta vaikuttaa siihen, miten lapsen emotionaalinen hyvinvointi ja sitoutuneisuus toimintaan tapahtuu. Kasvattajan tavoite on suunnitella toiminta siten, että toiminta tukisi lapsen mielikuvia sekä opettaisi ja harjoittelisi uusia tietoja ja taitoa. Kasvattaja, joka osaa tunnistaa lapsen tunnetiloja pystyy vahvistamaan lapsen emotionaalista hyvinvointia, mikä taas kannustaa lapsen tutkivaa käyttäytymistä ja sitoutumista toimintaan. On tärkeää, että kasvattaja pystyy sensitiivisyyden varassa havaita, milloin on hyvä hetki laittaa lisää panostusta toimintaan ja milloin on syytä antaa tilaa lapselle ja vetäytyä. (Kalliala 2008: 67–69.) Lasten oppimisen kannalta tärkeässä roolissa ovat kasvattajan vahva tuki ja sitoutuminen (Reunamo 2014: 71). Myös kasvattajan persoonalla on iso rooli lasten kanssa toimimisessa (Koivunen 2009: 129).

Hyvään vuorovaikutustilanteeseen kuuluu, että kasvattaja ohjaa lapsen toimintaa, säätelee lapsen tunnetiloja sekä opettaa ja kasvattaa lasta. Kasvattaja pystyy ohjaamaan lasta hänen ikänsä ja kehityksentason mukaisesti sekä osaa valikoida ympäristöstä oikeat asiat, joiden pariin ohjaa lapsen. Kasvattaja osaa luoda mahdollisuuksia, jossa lapsi pääsee käyttämään itsemääräämistaitojaan. Lisäksi kasvattaja osaa luoda tilanteita, joissa lapset saavat onnistumisen kokemuksia. Nämä hetket tuottavat lapselle paljon ilon aiheita ja vahvistavat lapsen itsetuntoa. (Kanninen & Sigfrids 2012: 96.) Kasvattajan omalla lähestymistavalla on suuri merkitys lasten käyttäytymiseen päiväkotiryhmässä niin myönteisesti kuin kielteisesti. Kasvattajan seesteisyys ja keskittyminen lapsiin sekä hyvä vuorovaikutus luo ryhmään turvallisen ilmapiirin. Kasvattajan oma levoton käyttäytyminen tai kovalla äänellä puhuminen lisää lasten äänen käyttöä sekä levottomuutta. (Koivunen 2009:122.) Optimaalinen ympäristö lasten kasvuun, kehitykselle ja oppimiselle on ryhmä, jossa kasvattajat ovat läsnä koko ajan. Kasvattajien tulee olla tietoisia koko ajan, mitä lapset tekevät. Kuuntelemalla lasta kasvattaja osaa ohjata ja houkutella lapsen tarvittaessa vaativampiin tehtäviin. Kasvattajat kehuvat ja kannustavat lasta käyttäen sellaisia ilmaisuja, joita lapsi ymmärtää. (Koivunen 2009: 123.)

Sitoutuneisuuden kolme osaa on selkeästi erotettavissa toisistaan. Sensitiivisyys eli kasvattajan kyky tunnistaa lapsen tunnetiloja ja vastata niihin. Sensitiivisestä kasvattajasta huokuu lämpöä sekä arvostavaa asennetta lapsia kohtaan. Sensitiivinen kasvattaja myös rohkaisee ja kehuu lapsia sekä tunnistaa lapsen mahdolliset murheet. Kasvattajan kyky aktivoida lapsia näyttäytyy kasvattajan kykynä motivoida lapsia, aktivoida keskustelua, lapsen ajattelua sekä laajentaa lapsen toimintaa. Autonomiata tukeva kasvattaja antaa lapselle mahdollisuuksia valita, tarjoaa tilaisuuksia kokeiluille, kannustaa lapsen

oma-aloitteisuutta ja vastuullisuutta sekä kannustaa lasta neuvottelemaan riitatilanteissa ja säännöistä. Arvioidessa autonomiaa on huomioitava, että optimaalinen määrä autonomia riippuu lapsen yksilöllisistä tarpeista sekä toiminnasta. Aktivointi ja autonomia monesti sulautuvat toisiinsa, joka välillä vaikeuttaa havainnoidessa yksilöidä asiaa yhdelle termille. Hyvä aktivointi näkyy kasvattajan kykynä innostaa ja laajentaa lapsen toimintaa. (Kalliala 2008: 78.) Sitoutuneilla ihmisillä on korkea motivaation taso (Laevens 1993: 61; Leavers 1994: 162). AES- mittarin mukaisesti sitoutuneisuutta voi arvioida kolmen tekijän avulla, jotka ovat aktivointi, autonomia ja sensitiivisyys (Pascal & Bertram 1997: 12–13).

4.1.1 Sensitiivisyys

Sensitiivinen kasvattaja huomaa ja vastaa herkästi lasten eri tunnetiloihin sekä osoittaa empatiaa lasten perustarpeita kohtaan. Kasvattaja kohtelee jokaista lasta tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti eikä asetu kenenkään yläpuolelle. Sensitiivisen kasvattajan tulee huomata sekä vastata lasten sanallisiin sekä sanattomiin aloitteisiin ja aikomuksiin. Tällöin kasvattajalla on kyky huomata lasten toiminnoista hetket, jolloin on mahdollista rikastuttaa lasten toimintaa tai vastaavasti, milloin on aika vetäytyä ja antaa lapsille vapautta. (Kalliala 2008: 68–69.) Sensitiivinen kasvattaja kohtaa lapset lämpöisesti, joka tarkoittaa kasvattajan tapaa ilmaista lapsille aitoja positiivisia tunteita, sillä aidot hymyt, lämmin katse ja ääni viestittävät lapsille enemmän kuin kasvattajan tietoinen pyrkimys turvallisuuteen. Lämmin suhtautuminen lapsiin on myös kasvattajan kykyä reagoida tunnekielillä lapseen. Lapset aistivat, jos kasvattajan käyttäytyminen tai tunteet ovat epäaitoja. Lapset tulkitsevat kasvattajan vihaiseksi tai kylmäksi, jos kasvattajan tunnekieli on negatiivista tai latistavaa tai jos kasvattaja on totinen, vaikkei kasvattaja olisikaan oikeasti sellainen. (Kanninen & Sigfrids 2012: 92–93.) Lapset ovat herkkiä aistimaan kasvattajan tunteita. Lapset huomaavat, jos kasvattajan tunteet eivät ole aitoja. Tällöin lapsen ja kasvattajan välille ei synny täydellistä luottamusta. Tämän takia on tärkeää, että kasvattajan sensitiivisyys on aitoa.

Kasvattajan roolissa korostuu eniten lasten avustaminen, kuunteleminen sekä saatavilla olo (Kalliala 2008: 25). Kasvattajan fyysinen ja henkinen läsnäolo lasten elämässä on todella tärkeää. Kasvattajan tulee olla läsnä ja ymmärtää lasta sekä olla tarvittaessa apuna erilaisissa tilanteissa. Läsnäolo tarkoittaa kasvattajan huolenpitoa sekä olemista lasten saatavilla ja käytettävissä. (Koivunen 2009: 85.) Kasvattajilta vaaditaan herkkyyttä

sekä nöyryyttä ymmärtää lasten ilmaisutapoja. Kasvattajan tulee ymmärtää lasten ajatuksia sekä osattava yhdistää lasten kokemuksia, jotta kasvattaja voi stimuloida lasten ajattelua sekä kielen kehittymistä. Kasvattajan on tärkeää omaksua lasten näkökulmia yrittääkseen ymmärtää ja tulkita lapsen tapaa hahmottaa maailmaa sekä saadakseen kiinni lasten ajatuksissa eri tilanteissa. (Kalliala 2008: 19.) Pukeutumistilanteissa on tärkeää, että kasvattaja toimii sensitiivisesti, jotta hän pystyy ymmärtämään, kuuntelemaan sekä vastaamaan lapsen tarpeisiin.

Lapsen empaattisella kohtaamisella tuetaan lasten tunne-elämää, missä kasvattaja eläytyy kokonaisvaltaisesti lapsien tilanteeseen. Kasvattajalta tarvitaan lapsen sensitiivistä kohtaamista tunnistaakseen lapsen syy itkuun sekä vastatakseen itkuun tilanteen vaatimalla tavalla. Kasvattaja voi suhtautua lapsen itkuun esimerkiksi lohduttamalla, torjumalla tai vähättelemällä. (Koivunen 2009: 33–34.) Seuraamalla ja tutkimalla kasvattajan reaktioita lapsi hakee vahvistusta kokemuksilleen (Kanninen & Sigfrids 2012: 93). Kasvattajan tulee olla hellä, empaattinen lasta kohtaan sekä huomioida lasten mielteitä ja ajatuksia. Kasvattajan tulee myös pysytellä taka-alalla, jotta lapsi saa tilaa ja hänelle annetaan mahdollisuuksia omatoimisuuteen eli kehittyä itsenäisesti. (Kanninen & Sigfrids 2012: 65.)

4.1.2 Autonomia ja aktivointi

Kasvattajan autonomia tarkoittaa sitä, miten kasvattaja antaa lapsille vapauksia toimia itse esimerkiksi antamalla tilaa lasten tavoitteille, ideoille, kiinnostuksenkohteille sekä tulkinnoille. Tavoitteena ei kuitenkaan ole antaa lapsille täyttä päätäntävaltaa asioissa, vaan sen määrä sekä laatu vaihtelevat eri tilanteissa. Kasvattajan tulee arvioida tilannekohtaisesti, mikä on tilanteeseen ihanteellisin autonomian määrä ja laatu. (Kalliala 2008: 68.) Lapsen autonomian tukeminen ei tarkoita kasvattajan vetäytymistä vuorovaikutuksesta eikä lapsen jättämistä yksin selviytymään vain omien taitojensa varaan. Lapsen autonomian tukeminen tarkoittaa sitä, että kasvattaja tukee, huomioi sekä vastaa lasten omiin aloitteisiin, ideoihin ja kiinnostuksen kohteisiin. Nämä lisäävät lapsen kokemusta itsestä vaikuttajana ja toimijana. Mitä pienempiä lapset ovat sitä suurempi merkitys kasvattajan aktiivisella läsnäololla on lasten tukemisessa. (Kanninen & Sigfrids 2012: 107.) Autonomiaan sisältyy kasvattajan herkyys tunnistaa lapsen kehityksellisiä tarpeita (Kalliala 2008: 68). Pukeutumistilanteissa kasvattaja luo lapsille tilaisuuksia kokeiluille ja itse yrittämiselle. Tilaisuuksien luomisen ideana on se, että lapset oppisivat itsenäiseen pukeutumiseen asteittain.

Aktivointi tarkoittaa kasvattajan kykyä antaa tukea lapsen kommunikointia, ajattelua sekä toimintaa (Kalliala 2008: 68). Toisin sanoen aktivointi on kasvattajan kykyä rikastuttaa lasten toimintaa. Kasvattaja voi rikastuttaa lasten toimintaa tuomalla uutta tietoa keskusteluun, kannatteleamalla lapsen mielikuvia ja ohjeistamalla lasta uuden taidon oppimisessa. Aktivointia tarkastellessa kiinnitetään huomiota kasvattajan energisyyteen, elävyyteen, miten kasvattaja yhdistää lasten mielenkiinnon kohteet, virittää lapsia tarkoituksenmukaiseen toimintaan ja miten kasvattaja laajentaa lasten ajattelua ja osaamista. (Tahkokallio 2014: 76.) Pukeutumistilanteissa kasvattaja rikastuttaa lasten toimintaa tuomalla lapsen ajattelua sekä vuorovaikutusta. Kasvattajan innostuneisuudella ja energisyydellä on iso merkitys lasten toimintaan osallistumisessa eri tilanteissa.

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia kasvattajien sitoutuneisuutta pukeutumistilanteissa. Lisäksi tuotamme yhteistyökumppanillemme kehitysehdotuksia pukeutumistilanteisiin. Saimme idean lähteä tutkimaan kasvattajien sitoutuneisuutta eräästä helsinkiläisestä päiväkodista, sillä heidän omassa toimintasuunnitelmassansa sekä Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa puhutaan pedagogisesta sensitiivisyydestä. Valitsevan tilanteen, Covid-19, takia Helsingin kaupunki ei myöntänyt tutkimuslupia tutkimuksiin, joissa tarvitaan lähikontaktia, joten päädyimme toteuttamaan tutkimuksemme lahtelaisessa päiväkodissa.

Perehdyttyämme teoreettiseen viitekehykseen löysimme tutkimuksia, joissa kasvattajan ja lasten välistä vuorovaikutusta oli tutkittu eri näkökulmista ja erilaisissa tilanteissa esimerkiksi päiväkodin siirtymätilanteissa. Tutkimukset olivat opinnäytetöitä, kandidaatin tutkielmia sekä väitöskirjoja. Missään näissä tutkimuksissa ei kuitenkaan tutkittu kasvattajan toimintaan ainoastaan pukeutumistilanteissa, joten päädyimme pukeutumistilanteiden tarkempaan tutkimiseen. Ajattelimme aiheemme olevan ajankohtainen ja tuottavan uutta tietoa aiheesta, koska kasvattajien sitoutuneisuutta vain pukeutumistilanteissa ei ollut tutkittu, joten siksi ajattelimme sen olevan hyvä tutkimuskohde. Rajasimme tutkimuksemme käsittelemään vain pukeutumistilanteita. Kasvattajien sitoutuneisuutta pukeutumistilanteissa on tärkeää tutkia, sillä pukeutumistilanteita tapahtuu varhaiskasvatuksessa useita kertoja päivässä, joten ei ole yhdentekevää, miten kasvattajat kohtaavat lapsia näissä tilanteissa. Ulkopuolinen tutkija voi huomata sisäpuolista tutkijaa paremmin tutkittavan kohteen puutteita ja jo asioita, jotka jo toimivat hyvin.

Tutkimuskysymyksemme on:

Miten kasvattajien sitoutuneisuus näyttäytyy pukeutumistilanteissa?

6 Opinnäytetyön tutkimus- ja analyysimenetelmät

6.1 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia kahden kasvattajan sitoutuneisuutta pukeutumistilanteissa. Sitoutuneisuutta tutkiessa tulee ottaa huomioon kasvattajien sanoja, eleitä, ilmeitä, sanatonta viestintää, tekoja sekä lasten tasa-arvoista kohtelua. Emme pyri tekemään tilastollisia yleistyksiä ja näytteen koko on tutkimuksessamme pieni, kaksi kasvattajaa. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössämme oli havainnointi.

Laadullisen tutkimuksen avulla on mahdollista saada tutkittavasta ilmiöstä hyvä ja monipuolinen kuvaus, sillä laadullisen tutkimuksen avulla päästään syvälle havaintoyksiköiden maailmaan. (Kananen 2008: 31–32.) Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa tai siinä pyritään tietyn ilmiön tai toiminnan syvälliseen ymmärtämiseen, jossa keskitytään tulkintojen kestävyteen ja syvyyteen sanojen ja lauseiden kautta. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tekemään tilastollisia yleistyksiä eikä tutkimuksen ratkaisevassa osassa toimi näytteen koko. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 85; Kananen 2008: 24.) Laadullinen tutkimus on monesti deskriptiivistä eli kuvailevaa, jossa saadaan uusi näkökulma ja tapa ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa ei aseteta minkäänlaisia ennakko-oletuksia eli hypoteeseja ja siinä edetään yksittäisistä havainnoista tuloksia kohti. (Kananen 2008: 24–25.)

Havainnointi on tietoista tarkkailua eikä vain ilmiöiden ja asioiden katsomista. Tutkimukseen, jossa tutkitaan nopeasti muuttuvia tilanteita tai erityisesti yhden ihmisen toimintaa sekä hänen vuorovaikutustansa muiden ihmisten kanssa, soveltuu havainnointi aineiston keräämisen tapana hyvin. (Vilkkä 2006: 37–38.) Havainnoinnin tyypillisiä kohteita ovat henkilön käyttäytyminen tai toiminta ryhmässä (Kananen 2008: 69). Havainnointi soveltuu tutkimuksemme tutkimusmenetelmäksi, koska tutkimme kerrallaan yhden kasvattajan käyttäytymistä ja vuorovaikutusta hehtisissä pukeutumistilanteissa. Pukeutu-

mistilanteita havainnoitaessa teimme muistiinpanoja kasvattajien toiminnasta sekä videoimme kyseisiä tilanteita. Reaaliaikaisen havainnoinnin lisäksi havainnoimme tilanteita jälkikäteen videotallenteilta.

Jewitt (2012) mukaan videotallenteet mahdollistavat tutkia tilanteita ja käytäntöjä, joissa tutkittavat ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Videotallenteet ovat kestäviä ja muokattavia tiedostoja, joita voidaan katsella uudelleen ja uudelleen hitaasti, nopeutettuna tai pysäytettynä. Kun videotallenteita käydään läpi analyttisemmin, voi tallenteista huomata yksityiskohtia, jotka ovat jääneet tutkijalta huomaamatta ollessaan paikan päällä havainnoimassa tilannetta. (Jewitt 2012: 6–7.) Video antaa tutkijalle myös mahdollisuuden tarkastella tilanteita yksityiskohtaisemmin samalla antaen hienovaraisempaa tietoa tutkittavien kehonkielestä kuten katseet, eleet, ilmeet ja kehon eri asennot. Videoiden kautta voidaan tutkittavien hienovaraisemmatkin eleet tuoda näkyviksi puheen sekä käyttäytymisen tueksi, jotta vuorovaikutusta voidaan tarkastella ja analysoida entistäkin yksityiskohtaisemmin. (Jewitt 2012: 6; Derry, Peab, Barronb, Englec, Ericksond, Goldmane, Half, Koschmann, Lemkeh, Gamoran & Sherin 2010: 6, 17.) Videointi mahdollistaa pukeutumistilanteissa kasvattajien toiminnan uudelleen katsomista, kasvattajien pienimpienkin eleiden ja ilmeiden näkyväksi tekemistä, vuoropuheluiden sekä monien samanaikaisesti tapahtuvien asioiden tarkastelua. Videotallenteista meillä oli mahdollista tarkistaa reaaliajassa tehtyjen havaintojen paikkansapitävyys.

6.2 Kohderyhmä ja aineistonkeruumenetelmä

Laadulliseen tutkimukseen valittavien tutkittavien tulisi ilmiön kannalta edustaa oleellista havaintoyksikköä tai heillä tulisi olla kokemusta tutkittavasta asiasta. Tämän takia laadulliseen tutkimukseen tutkittavat tulisi valita harkiten eikä satunnaisesti. (Kananen 2008: 37; Tuomi & Sarajärvi 2009: 85–86.) Opinnäytetyötämme varten havainnoitavat kasvattajat valikoituivat tarkoituksen mukaisesti lapsiryhmien iän mukaan. Halusimme tutkia 3–5-vuotiaiden lasten kasvattajien sitoutuneisuutta, koska tämän ikäiset lapset pystyvät osittain suoriutumaan pukeutumistilanteista itsenäisesti, mutta tarvitsevat kuitenkin aikuisen tukea ja apua. Laadullisen tutkimuksen tapaan pyrimme ilmiön syvällisempään ymmärtämiseen eli siihen, miten kasvattajien sitoutuneisuus näyttäytyy pukeutumistilanteissa.

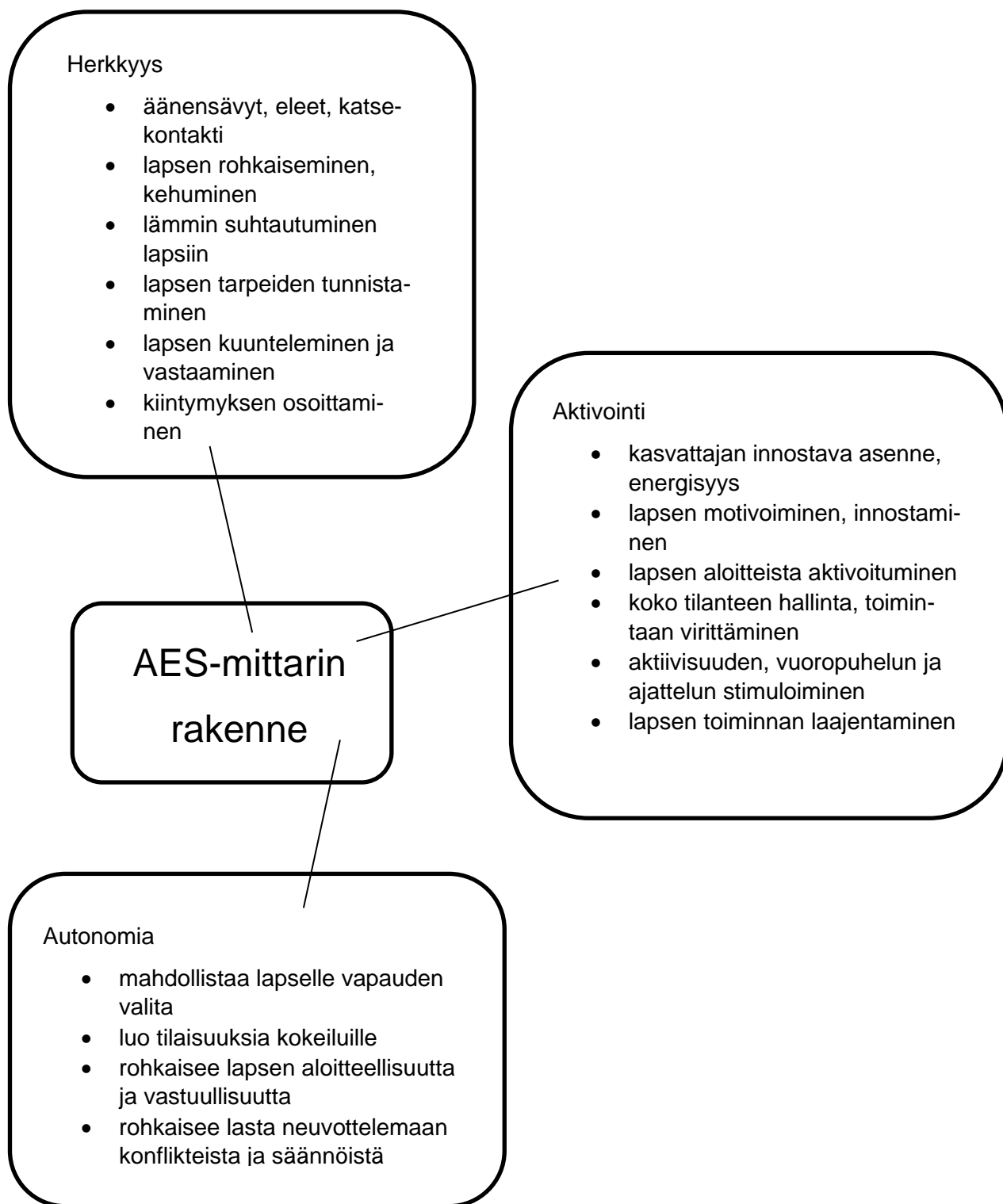
Olimme yhteydessä erään yksityisen lahtelaisen päiväkodin johtajaan, jolle toimitimme tutkimuslupahakemuksemme. Tutkimuslupahakemus sisälsi tutkimuslupahakemuksen,

tutkimussuunnitelman, tiedotuskirjeen lapsiryhmien huoltajille (liite 1) ja kasvattajille (liite 2) sekä lapsien huoltajille suunnatun suostumuslomakkeen lapsien osallistumisesta tutkimukseemme (liite 1) Kasvattajilta lupa kysyttiin suullisesti. Tiedotuskirjeessä painotimme opinnäytetyömme keskittyvän tutkimaan kasvattajien toimintaa eikä lasten. Opinnäytetyötämme varten emme keränneet keneltäkään tutkimukseen osallistuneilta minikäänlaisia henkilö- tai tunnistetietoja. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) mukaan tutkimuksen luotettavuus edellyttää tutkijan noudattavan hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muun muassa se, että tutkimusta on tehty tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaan, siinä noudatetaan tiedeyhteisön tunnustamia tapoja kuten rehellisyyttä ja tarkkuutta sekä kunnioitetaan toisten tutkijoiden tekemää työtä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.) Noudatimme koko tutkimuksemme ajan hyvää tieteellistä käytäntöä.

Havainnoimme ja videoimme kahden eri ryhmän pukeutumistilanteita yhteensä neljänä eri päivänä. Tarkoituksenamme oli havainnoida neljää eri kasvattajaa, mutta kaksi kasvattajista kieltäytyi tutkimukseen osallistumisesta, joten kasvattajia, joita havainnoimme, oli lopulta kaksi. Tutkittavien suojaan kuuluu vapaaehtoinen suostumus, jossa kasvattaja on myös oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistuminen milloin tahansa tutkimuksen aikana (Tuomi & Sarajärvi 2009: 127–131). Havainnointikertoja tuli yhteensä kahdeksan. Havainnointitilanteissa lapsia oli enintään seitsemän ja vähintään viisi paikalla yhden, havainnoitavan, kasvattajan ohjauksessa. Koimme nämä havainnointikerrat riittäviksi, sillä näiden jälkeen tutkittavat eivät enää tuottaneet tutkimuksemme kannalta uutta tietoa. Silloin, kun aineisto alkaa toistaa itseään voidaan olettaa, että aineistoa on kerätty tarpeeksi (Tuomi & Sarajärvi 2009: 87). Tehdessämme reaaliaikaista havainnointia käytimme kasvattajista koodeja H1 ja H2 emmekä kirjanneet papereihin mitään tunnistetietoja, jotta tutkittavat pysyisivät anonyymeina. Tällä tavoin pyrimme huolehtimaan tutkittavien yksityisyydensuojasta. Yksityisyydensuojasta huolehdimme myös muistiinpanojen sekä videoiden arkistoinnissa, ettei kukaan ulkopuolinen ole päässyt käsiksi niihin.

Arvioitaessa kasvattajien sitoutuneisuutta pukeutumistilanteissa käytämme työssämme apuna aikuisen sitoutuneisuuden arviointiasteikkoa, AES-mittaria (Adult Engagement Scale) (kuvio 1). AES-mittari on Bertramin ja Pascalin muokkaama mittari Laeversin EXE-projektin Adult Style Observation Schedule (ASOS) pohjalta. AES-mittari kuvaa kasvattajan vuorovaikutuksen laatua lasten kanssa. AES-mittarin toiminta perustuu ajatukseen siitä, että kasvattajan ja lapsen välisellä vuorovaikutustyyllillä on selkeä yhteys

lapsen oppimiskokemuksen tehokkuuteen. Mittarin mukaan kasvattajan ja lapsien välistä vuorovaikutuksen laatua voidaan mitata kolmella eri asteikolla, joita ovat sensitiivisyys, stimulaatio ja autonomia. AES-mittari perustuu huomioon siitä, että vuorovaikutuksen tyyli kasvattajan ja lapsen välillä vaikuttaa kriittisesti oppimiskokemuksen tehokkuuteen. (Pascal & Bertram 1997: 11–13.) Koimme AES-mittarin soveltuvan parhaiten opinnäyte-työhömmä tutkimuskysymyksen kannalta. Tarkoituksenamme oli tutkia kasvattajien sitoutuneisuutta pukeutumistilanteissa ja AES-mittari on kehitetty arvioimaan kasvattajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laatua monesta eri näkökulmasta (liite 3).

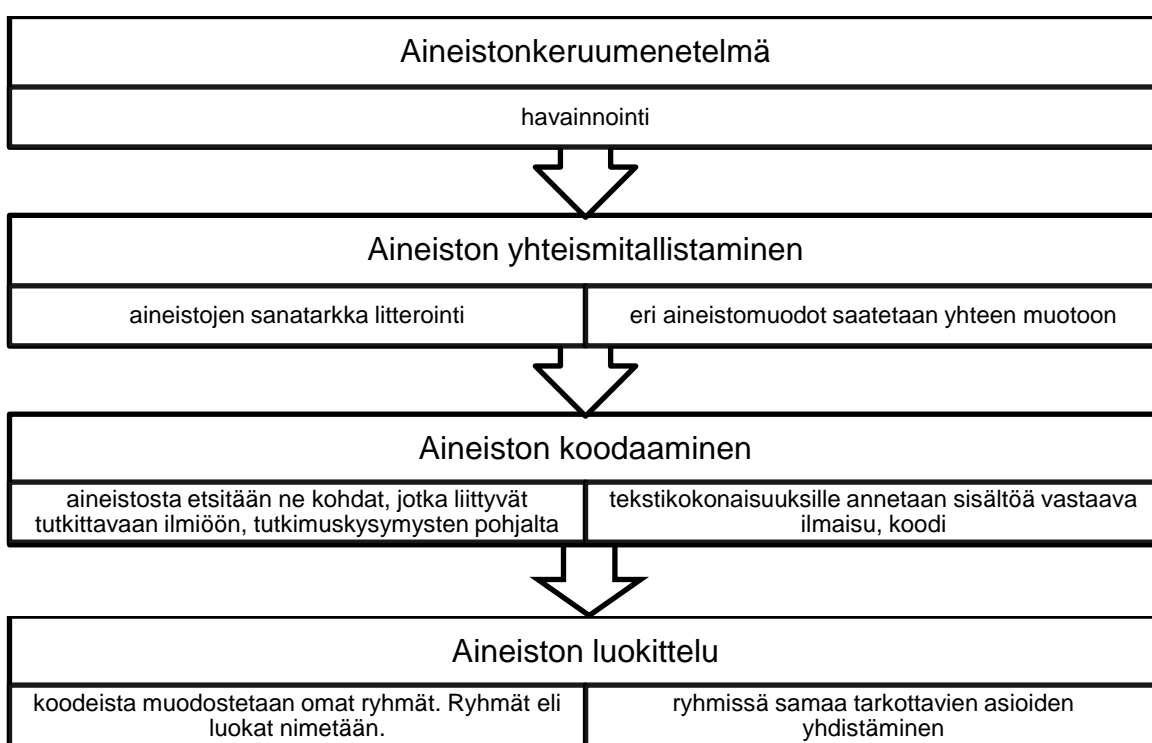
Kuvio 1. AES-mittari

6.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksemme aineisto koostuu paikan päällä tekemistämme kirjallisista havainnoista sekä muutamien minuuttien pituisista videotallenteista. Aineisto analysoitiin laadullisen tutkimuksen menetelmin (ks. kuvio 2). Ensimmäinen vaiheemme oli aineistojen yhteismitallistaminen, jotta eri aineistomuotojen, videotallenteiden sekä reaaliajassa tehtyjen muistiinpanojen, käsittely olisi helpompaa. Litteroimme videotallenteet. Litterointi on erilaisten tallenteiden avaamista kirjalliseen muotoon, jolloin niitä on helpompi käsitellä. Videotallenteista on mahdollista kirjata ylös tutkittavien henkilöiden äänenpainoja, eleitä sekä katseita. (Kananen 2008: 80.) Käytämme työssämme sanatarkkaa litterointia, sillä tutkimme kasvattajien sitoutuneisuutta, jossa tulee ottaa huomioon esimerkiksi kasvattajan eleitä, äänenpainoa sekä katsetta. Kun kaikki aineistot oli saatettu sanalliseen muotoon Word-tiedostoon, aloitimme aineiston koodaamisen. Apunamme käytimme värikoodoja keltainen, vihreä, turkoosi ja pinkki. Keltaisella yliviivattiin tekstistä kaikki sensitiivisyyteen liittyvät asiat, vihreällä aktivointiin liittyvät asiat ja turkoosilla autonomiaan liittyvät asiat ja yhdistimme samaa aihetta käsittelevät asiat yhteen. Ne asiat, jotka eivät liittyneet suoraan yhteen koodiin, merkkasimme pinkillä. Ja ne tilanteet, jotka eivät liittyneet rajaamiimme aiheisiin, jätimme värittämättä millään värillä. Tutkija voi rajata videomateriaalin tulkintaa keskittymällä vain valitsemiinsa teoreettisiin lähtökohtiin tai tutkimuksensa mukaisiin kysymyksiin (Derry ym. 2010: 6). Koodauksen jälkeen toteutimme luokittelun teemoittain sensitiivisyyden, aktivoinnin sekä autonomian käsitteiden alla. Luokittelussa yhdistimme samaa ilmiötä kuvastavat asiat, joita lähdimme tulkitsemaan.

Videoiden analyysissä ongelmana voi olla tallenteiden huono äänen laatu tai ongelmaksi voi myös osoittautua osittain kuvatut vuorovaikutustilanteet, joista ei pysty hahmottamaan, mitä on tapahtunut tutkittavan tilanteen alussa tai lopussa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Videotallenteita tulkitessa tulee muistaa se, että ne ovat valittuja hetkiä kokonaisuudesta, eivätkä koko todellisuus (Kalliala 2008: 69). Videotallenteidemme analyysiin vaikuttivat ne, että osa tilanteista oli jouduttu pätkimään pieniksi videopätkiksi, sillä paikalle tuli välillä vanhempia tai lapsia, joita ei saanut näkyä videoissa. Tämän takia jouduimme lopettamaan kuvauksen hetkeksi, joten videotallenteista ei näy tilanteiden koko totuutta. Osasta videotallenteista oli ajoittain hankalaa tulkita kasvattajan puhetta, sillä äänen laatu oli huonoa muiden ympärillä tapahtuvien tilanteiden takia. Videomateriaalin pohjalta tehty analyysi on aina tehty tietystä rajatusta näkökulmasta, jonka määrittelee tutkija ja tutkija asettaa tutkimukselle viitekehyksen, jonka pohjalta määreytyy olennainen ja arvokas tieto videomateriaaleista (Derry ym. 2010: 6–7).

Analyysissä keskityimme tulkitsemaan videotallenteita sekä muistiinpanojamme vain tutkimuskysymyksemme näkökulmista, joten silloin asiat, jotka eivät liittyneet tutkimuskysymykseemme, jäivät meiltä kokonaan tutkimatta. Tutkijoilta vaaditaan harkintaa ja tarkaavaisuutta siinä, miten videomateriaalin suuresta määrästä saadaan poimittua juuri oikeat ja tutkimuksen kannalta merkitykselliset tiedot (Derry ym. 2010: 6). Paikan päällä tehdyt päätökset videoinnin, kuten kameran paikka sekä mitä ja milloin kuvataan, suhteen rajaavat syntyvää materiaalia ja näin ollen antavat vain yhden näkökulman ilmiön tarkasteluun. (Jewitt 2012: 7–8.) Havainnointilanteissa ja videotallenteissa tutkijan läsnäolo saattaa vaikuttaa tutkittavien käyttäytymiseen ja näin ollen vaikuttaa tutkimustuloksiin. Kameran läsnäolo saattaa muuttaa tutkittavien käyttäytymistä enemmän harkitsevammaksi, vaikka näyttäisi siltä, ettei tutkittavat edes huomaisi kameran läsnäoloa. (Kananen 2008: 69–70; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Jewitt 2012: 9.) Videotallenteita tarkasteltaessa tutkittavat eivät vaikuttaneet siltä, että tutkijoiden tai kameran läsnäolo olisi suuresti vaikuttanut heidän toimintaansa tai käyttäytymiseensä. Tämä on kuitenkin yksi asia, joka tulee pitää mielessä ja, joka vaikuttaa tuloksiin.

Kuvio 2. Laadullisen tutkimuksen vaiheet (Kananen 2017: 131–146)

7 Tulokset

Opinnäytetyössämme tutkimme, miten kasvattajien sitoutuneisuus näyttäytyy pukeutumistilanteissa sekä kuinka sitoutuneita kasvattajat olivat pukeutumistilanteissa. Tutkimustamme varten havainnoimme ja videoimme kahta varhaiskasvatuksen opettajaa pukeutumistilanteissa. Kumpaakin varhaiskasvatuksen opettajaa havainnoimme neljänä eri kertana eli yhteensä havainnointikertoja oli kahdeksan. Molemmat varhaiskasvatuksen opettajat olivat koulutukseltaan sosionomeja. Käytimme kasvattajista merkintöjä H1 ja H2. Tässä luvussa kerromme saaduista tuloksista teemoittain.

7.1 Herkkyys

Ensimmäisenä tutkimme kasvattajien kokonaistilanteen hallintaa, lämmintä suhtautumista lapsiin sekä kiintymyksen osoittamista. Kokonaistilanteen hallinta näyttäytyi molempien kasvattajien herkkyytenä tarkkailla kaikkia lapsia etäältä pukeutumistilanteissa sekä kasvattajan hyvällä keskittymiskyvyllä omaan tilanteeseen ja rauhallisilla kohtaamisilla lasten kanssa hektisissäkin tilanteissa. Kasvattajien lämmin suhtautuminen lapsiin näyttäytyi hymyinä ja huumorina, lisäksi kasvattaja nauroi lapsen kanssa sekä näytti iloiselta ja positiiviselta jutellessaan lasten kanssa. Kasvattajat osoittivat kiintymystä jokaisen lapsen yksilöllisellä huomioimisella sekä kohtaamisella esimerkiksi tervehtimällä ja juttelemalla lapsen kanssa hänen saapuessaan päiväkotiin:

Ompas sulla mageet aurinkolasit. Voi ei, mä unohin taas ottaa omat. (H1)

Kiintymyksen osoittaminen fyysisesti kuten halaamisia ja silittelyjä ei näyttäytynyt havainnointitilanteissa juurikaan. Kasvattajat osoittivat kiintymystä myös vastaamalla lapsille asiallisesti heidän kysymyksiinsä eikä lasten puheita vähätelty.

Toiseksi tutkimme lapsien kannustavaa ja arvostavaa kohtaamista. Tämä näyttäytyi kasvattajan herkkyytenä innostaa, kannustaa ja rohkaista lapsia pukeutumistilanteissa sekä kehua onnistumisista. Kasvattajat kehuivat lapsia paljon eri tilanteissa koko pukeutumistilanteen ajan. Esimerkiksi lapsi tuli ilmoittamaan kasvattajalle saaneensa itsenäisesti paidan housujen sisään. Tässä tilanteessa kasvattaja kehui lasta iloisesti. Kasvattaja osoitti eleillä, näyttämällä peukkua, lapselle reippaasta omatoimisuudesta. Lasta kehuaessa ja kannustaessa kasvattajan äänensävy oli pääsääntöisesti iloista ja kannustavaa. Kasvattajat pyrkivät käyttämään selkeää ja kuuluvaa ääntä ohjattaessaan koko ryh-

mää pukeutumistilanteissa. Heidän äänenkäyttönsä pysyi rauhallisena eivätkä kasvattajat alkaneet huutamaan missään vaiheessa, vaikka lapsien äänentaso olisikin noussut kovemmaksi. Jos tilanne oli meluisia, kasvattaja puhui silloin kuuluvammalla äänellä, jotta kaikki lapset kuulisivat ohjeet. Kasvattaja muutaman kerran kannusti lapsia ripeämpään pukeutumiseen, muttei käskenyt lapsia pukeutumaan nopeammin kiireen varjolla, vaan antoi kuitenkin lapsille aikaa ja tilaa yrittää itse ja rauhassa ja auttoi lasta vasta sitten, kun lapsi itse pyysi apua. Kasvattajien herkkyyteen kuuluu myös kaikkien lasten tasa-arvoinen kohtelu. Tämä näyttäytyi havainnoissa, sillä kasvattajat auttoivat kaikkia lapsia lapsen vaatiman avuntarpeen mukaan eikä kukaan lapsista näyttäytynyt kummankaan kasvattajan ”suosikkilapsena”.

Eräs pukeutumistilanteista oli jo aivan loppuillaan. Viimeiset lapset laittoivat kenkiä jalkaan ja kasvattaja oli jo auttamassa valmiita lapsia heijastinliivien laitossa. Tässä tilanteessa kasvattajan herkkyyys näyttäytyi kaikkien ryhmän lasten kehumisella. Hän kehui kaikkia lapsia sanomalla:

Te ootte jo niin taitavia! (H2)

Viimeiseksi tutkimme vielä kasvattajien ja lasten välisen vuorovaikutuksen tukemista sekä siihen vastaamista. Kasvattajan herkkyyys näkyi siirtymällä lapsen tasolle esimerkiksi kyykistymällä lapsen eteen tai istumalla penkille tai lattialle. Toimimalla lapsen tasolla kasvattaja pystyi paremmin tunnistamaan lapsen tarpeet kuten pukemisessa avustaminen tai paremman katsekontaktin luominen. Kasvattajat kohtasivat hyvin sen lapsen, jonka kanssa olivat vuorovaikutuksessa esimerkiksi ottamalla katsekontaktia, juttelemalla ystävällisesti ja kuuntelemalla lasta. Tilanteissa, joissa kasvattajat auttoivat yhtä lasta pukeutumaan, pääsääntöisesti he huomioivat samalla myös niitä lapsia, jotka sillä hetkellä olivat pukeutumassa itsenäisesti. Tällöin kasvattaja ohjeisti sanallisesti muita lapsia. Kasvattajan herkkyyys ilmeni lasten aloitteisiin vastaamisena sanallisesti myös tilanteissa, joissa heillä ei ollut suoraa katsekontaktia. Herkkyyteen kuuluu myös tunnistaa avuntarpeessa olevat lapset. Tämä ilmeni havainnoitavissa tilanteissa useasti. Kasvattajat huomasivat lapsia, jotka vain seisoivat oman naulakkonsa luona tai pyörittelivät vaatteita käsissään, ja tämän huomattuaan menivät auttamaan lapsia jatkamaan pukeutumisessa. Kasvattajan herkkyyttä näyttäytyi myös tilanteisiin tarttumisina, kysymällä lapselta tarvitseeko hän apua pukeutumisessa:

Tarviitko apua? (H1)

Herkkyyttä on myös huomioida ja vastata niille lapsille, joiden kanssa ei juuri sillä hetkellä ole auttamassa. Esimerkkinä eräs tilanne, jossa kasvattaja oli viemässä lapsen vaatteita sivuun pukemista varten. Samalla hetkellä toinen lapsi pyysi kasvattajalta apua hanskojensa etsimiseen. Tällöin kasvattaja vastasi lapselle:

Katotaan kohta (H1)

Eräässä tilanteessa kasvattaja huomasi, ettei lapsi ole pukeutunut vielä mitään päällensä ja varmistamalla lapsilta, että onhan hänellä kaikki hyvin ja siirtyi auttamaan lastan takin päälle laittamisessa. Lapsi jatkoi pukeutumista itsenäisesti ja meni kasvattajan luokse innoissaan esittelemään, kun olikin itse saanut vetoketjunsä kiinni ja tästä kasvattajan kanssa kävivät hyvää vuoropuhelua keskenään.

Onks sulla (lapsen nimi) joku hätänä? – Taas sä sait ja aamulla sä et muka saanu mitää. – nii ja sit sä kasvoit tälle päiväunien jälkee näin isoks. Super hyvä. Missäs hattu? – Saatko sen? – Hyvä! (H2)

Pääsääntöisesti kasvattajat tunnistivat lapsen avuntarpeita sekä vastasivat niihin. Esimerkiksi kasvattaja auttoi yhdelle lapselle hanskat käteen, kun lapsi ei niitä itse saanut käteen. Toista lasta kasvattaja auttoi takin vetoketjun kanssa ja kolmannella lapsella oli housut menneet väärinpäin, joten kasvattaja meni auttamaan häntä kääntämään housut oikeinpäin. Osa lasten sanattomista sekä sanallisista avunpyynnöistä jäivät kasvattajilta huomaamatta tilanteiden hektisyyden takia. Toinen kasvattajista tunnisti useasti lapsen tarpeen saada alkuun pääsemisessä apua, jolloin hän meni kädestä pitäen auttamaan lasta. Kasvattaja kutsui lapsen luokseen eleillä ja avusti lasta pukeutumisessa loppuun. Pukeutumistilanteiden aikana kasvattajat pyrkivät huomioimaan jokaista lasta yksilöllisesti.

7.2 Aktivointi

Molemmat kasvattajat pysyivät pukeutumistilanteissa itse rauhallisina. Kasvattajan rauhallisuus myös rauhoittaa lapsien toimintaa. Kasvattajat stimuloivat, herättelivät, lapsia muistelemaan aiemmin annettuja ohjeita ja toimimaan niiden mukaan:

Muistatteko, mitä oli äsken ohje siellä ylhäällä? Mitä teijän piti tehdä? (H2)

Lapsia aktivoitiin pukeutumistilanteissa huomaamaan itse, mitä vaatteita vielä päältä puuttuu esittämällä lapsille kysymyksiä kuten:

Mitäs oleellista sun jaloista vielä puuttuu? (H2)

Kasvattajat myös aktivoivat sanallisesti lapsia etsimään puuttuvia vaatteita sekä aktivoivat lapsia jatkamaan pukeutumista itsenäisesti:

Onko sulla hanskoja? Oliko sulla hanskoja aamulla kun sä tulit? Onks ne repussa? Onks sulla takintaskussa? – Hei kato (lapsen nimi), mitä mä löysin! (H2)

Missäs sun vaatteet on? (H1)

Aktivoi kohdistamalla puheensa tietylle lapselle, käyttämällä heidän nimiä puheessaan. Kasvattajat pyrkivät virittämään lapsia keskustelun avulla pukeutumishetkillä. Joissakin tilanteissa näyttäytyi lasten ja kasvattajien välistä vuoropuhelua. Keskustelua syntyi enemmän pukeutumisen loppupuolella, silloin kun lapsia oli tilanteessa vain muutama jäljellä. Kasvattaja saattoi puhua lapsen kanssa esimerkiksi säästä, päivän tapahtumista tai lapsen sen hetkisistä kiinnostuksen kohteista. Kuitenkin välillä lapsen ja aikuisen keskustelu jäi kesken syystä tai toisesta. Pääsääntöisesti pukeutumistilanteissa kasvattajat olivat läsnä ja juttelivat vain lasten kanssa eivätkä esimerkiksi toisten kasvattajien kanssa. Kumpikaan kasvattajista ei kertaakaan käskenyt lapsia lopettamaan lapsien välistä tai lapsen ja aikuisen välistä vuoropuhelua nopeuttaakseen pukeutumistilanteita, vaan lapsille annettiin mahdollisuus käydä keskustelua eriasioista.

Kasvattajat laajensivat lapsen toimintaa pukeutumistilanteissa. Lapsille sanoitettiin vaatteiden nimiä ja autettiin lapsia oppimaan uusia asioita esimerkiksi antamalla naulakoista vaatteita lapsille valmiiksi lattialle. Vaatteiden ollessa valmiina lattialla kasvattajat aktivoivat lapsia harjoittelemaan itsenäistä pukeutumista. Lapsen toiminnan laajentamista on myös yhdessä pukeutuminen eli lähikehityksen vyöhykkeellä toimiminen. Tilanteita, joissa lapsi pyysi apua ja kasvattaja meni lapsen luokse ja he yhdessä yrittivät laittaa esimerkiksi kengät jalkaan, oli paljon.

Kasvattaja oli innostava sekä energinen huomattaessaan, että lapsi oli ryhtynyt omatoimisesti pukeutumaan. Lapsi oli mennyt itse naulakolle ja ottamassa omia vaatteita naulakosta alas, jolloin kasvattaja huomasi lapsen ja erittäin iloisella äänellä kehui lasta. Toinen kasvattajista käytti aktiivoinnin metodina tärkeiden sanojen painotusta lauseissa tai käyttämällä vain yksittäisiä sanoja. Esimerkiksi pukeutumistilanteen loppupuolella lapselta puuttui ainoastaan kengät jalasta, jolloin kasvattaja sanoi lapselle ”kengät” ja lapsi tajusi laittaa kengät jalkaan.

Motivointi on yksi aktivoinnin tavoista. Päiväkodissa oli tapana antaa lapsille tähti palkinto reippaasta itsenäisestä pukeutumisyrityksestä. Toinen kasvattajista käytti tätä tähti palkintoa motivoidakseen lapsia itsenäiseen pukeutumiseen:

Muistatko taas sitte ku puot reippaasti ni saat tuolta sen tähden. (H1)

7.3 Autonomia

Kasvattajat antoivat lapsille tilaa kokeilla vaatteiden pukemista itsenäisesti. Esimerkiksi lapsi harjoitteli itse takin vetoketjun kiinni laittamista, mutta huomattuaan, että lapsi tarvitsee apua, kasvattaja meni auttamaan lasta. Lapsille annettiin mahdollisuuksia pukeutua itsenäisesti, kasvattaja antoi tarvittaessa sanallista ohjeistusta. Eräässä tilanteessa lapsella oli vaikeuksia pukeutumisen aloittamisessa, joten kasvattaja meni tukemaan lapsen pukeutumisen aloittamista, menemällä lapsen luokse, jonka alkuun pääsemisen jälkeen lapsi jatkoi itsenäisesti pukeutumista. Toinen kasvattajista tuotti useasti ja moneneen kertaan lapsille tilaisuuksia yrittää itsenäistä pukeutumista ja samalla rohkaisi lapsia tarttumaan tilanteisiin ja yrittämään itse. Lapsi oli yrittänyt itsenäisesti laittaa hanskoja käsiin, vaikka se olikin vaikeaa. Tällöin kasvattaja rohkaisi lapsen aloitteellisuutta sanomalla:

Hyvä, että yritit! (H1)

Naulakot olivat lapsille liian korkealle heidän kokoonsa nähden, eivätkä kaikki lapset pääse niihin käsiksi, ja tämän takia pääsääntöisesti kasvattajat antoivat lapsille heidän vaatteita naulakoistaan. Lapsille kuitenkin annettiin mahdollisuuksia yrittää itse ottaa vaatteita naulakoista. Kun kasvattajat laittoivat vaatteet lattialle valmiiksi, tällöin lapsille ei annettu vapautta valita, mitä pukea päälle. Eräässä tilanteessa kasvattaja neuvotteli lapsen kanssa pipon vai lippiksen käytöstä ulkoilussa. Lapsi olisi halunnut aamulla laittaa lippiksen ulos, mutta ilman viileyden takia kasvattaja neuvotteli lapsen kanssa asiasta ja antoi lapselle mahdollisuuden laittaa lippiksen ulos iltapäivällä. Uloslähdön yhteydessä kasvattaja neuvoi lasta laittamaan tietyt kengät jalkaan, mutta lapsi halusi laittaa toiset kengät jalkaan. Tässä tilanteessa kasvattaja tuotti lapselle tilanteen itse valita kaksien kenkien väliltä.

Lapselta oli jäänyt huppari toiseen tilaan ja pukeutumistilanteessa lapsi huomasi hupparsa jääneen toiseen huoneeseen. Lapsi lähti itse hakemaan huppariaan ja tuli jatka-

maan pukeutumista. Tässä tilanteessa kasvattaja osoitti lapselle vastuullisuutta ja rohkaisi lasta hakemaan hupparinsa itse. Kasvattajat pyrkivät rohkaisemaan lapsien aloitteellisuutta pukeutumistilanteissa. Esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi sanoi, ettei saisi itse kenkää jalkaan, mutta kasvattaja rohkaisi lasta sanoen kannustavalla ja iloisella äänellä:

Saathan. Hyvä (lapsen nimi), saithan sä ite! (H2)

Eräässä toisessa tilanteessa lapsi oli pukeutunut täysin itsenäisesti ja kasvattajan tämän huomattaessa hän rohkaisi lapsen aloitteellisuutta sanoen hämmästyneellä, mutta kannustavalla äänensävyllä:

Mitä, ooksä valmis jo? Miten voi olla mahdollista et (lapsen nimi) on valmis? Ihan ensimmäinen. Hyvä! Sitte sä voit mennä oottaa paikalle (H2)

Kasvattajat rohkaisivat lapsien aloitteellisuutta pukeutumistilanteissa, joissa lapset olivat pukeneet itsenäisesti vaatteita jo päälleen ja kasvattaja rohkaisi lasta jatkamaan pukeutumista. Omatoimista lasta keuhuttiin siitä, kun hän oli itsenäisesti kivunnut naulakolleen ottamaan vaatteita lattialle pukeutumista varten:

Otaks sä ite? Oho, hyvä! (H1)

Kaikkia lapsia ei kuitenkaan ehditty auttamaan tai huomioimaan pukeutumistilanteissa, joten itsenäisesti pukeutuvat lapset jäivät välillä ilman kasvattajan huomioita tai rohkaisuja. Toisen kasvattajan ohjaus, yhdellä havainnointikerralla, oli pääpiirteissään hieman dominoivaa, lapsille ei luotu mahdollisuuksia tehdä valintoja, mutta lapsille mahdollistettiin erittäin paljon autonomiaa.

8 Johtopäätökset

Hyvässä kohtaamisessa lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään. Lapsi saa kokemuksen tasavertaisuudesta, hänestä huolehditaan sekä hänen olemassaolonsa on oikeutettua. (Mattila 2011: 70.) Tuloksista ilmeni se, että kasvattajat kohtasivat hyvin sen lapsen, jonka kanssa olivat kyseisellä hetkellä vuorovaikutuksessa. Kasvattaja otti lapsen katsekontaktia, kasvattaja oli läsnä, kuunteli lasta ja vastasi lapselle ystävällisesti. Tällöin muiden lasten huomiointi jäi vähäisemmäksi. Toisaalta kasvattajan auttaessa yhtä lasta ja samalla huomioiden kaikkia muitakin lapsia jää tällöin kasvattajan ja autet-

tavan lapsen välinen aito kohtaaminen vähäiseksi. Kasvattajien tulisi havaita lasten pienimmätkin aloitteet, ja niihin tulisi vastata (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020: 19). Kasvattajan tulisi vastata aina lasten kielellisiin aloitteisiin. Mitä isompia ryhmät ovat, sitä vähemmän kasvattajalla jää aikaa jokaisen lapsen yksittäiselle kohtaamiselle. (Koivunen 2009: 51.) Tuloksista ilmeni, ettei kaikkiin lasten aloitteisiin vastattu. Pukeutumistilanteet olivat hetkittäin erittäin hektisiä ja monet lapset olisivat tarvinneet kasvattajan apua samanaikaisesti. Tällöin kasvattajat vastasivat niille lapsille, jotka olivat pyytäneet apua sanallisesti, mutta ne lapset, jotka hakivat kasvattajan apua sanattomasti, jäivät tässä hetkessä kasvattajalta monesti huomaamatta. Myös osa sanallisista avunpyynnöistä jäi kasvattajilta huomaamatta.

Tuloksia tulkiten lasten lämmin kohtaaminen näyttäytyi kasvattajien hymyillä, lapsen ta-soisella huumorilla, yhdessä nauramisella sekä iloisella ja positiivisella lapsen kohtaamisella. Kasvattajien sekä lasten välistä sitoutunutta työskentelyä edistää myönteinen ilmapiiri, lämpimät ihmissuhteet sekä huumorin käyttö (Leskisenoja 2019: 94). Positiivinen ja lämmin ilmapiiri toimii lähtökohtana ryhmän lasten sekä kasvattajien myönteisille tun-teille (Leskisenoja 2019: 72). Lasten kehitystä mahdollistaa ja edistää kasvattajat, joiden toiminta on lämmintä, viisasta ja hyväntahtoista, sillä lapsen kehittyvät vuorovaikutuk- sessa ympäristönsä kanssa (Kalliala 2012: 53–54). Kiintymystä kasvattajat osoittivat lap- sille huomioimalla sekä kohtaamalla jokaista lasta yksilöllisesti. Kasvattajien tulee hu- mioida nämä kaikkien lasten omat yksilölliset tarpeet ja piirteet myös osana isoa ryhmää (Koivunen 2009: 19). Jokaisella lapsella on myös oikeus tulla nähdyksi ja saada huomi- oita oma itsenään (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 20). Pukeutumistilan- teiden hektisyyden takia kaikkia lapsia ei ehditty huomioimaan. Lapset, joita ei ehditty huomioimaan, olivat usein hiljaisia ja pukivat omatoimisesti ulkovaatteet päälle.

Tulosten perusteella kasvattajat innostivat, kannustuvat ja rohkaisivat paljon lapsia pu- keutumistilanteissa joko itsenäisestä pukeutumisesta tai sen yrittämisestä. Kasvattajat kehuivat iloisesti lapsia onnistumisista tai siitä, kun lapsi oli itse yrittänyt toimia ohjeiden mukaan. Oppivassa yhteisössä tulee lapsia kannustaa kokeilemaan uusia asioita (Var- haiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 29). Lapsia ei koskaan voi kannustaa liian paljon. Kuitenkin lasta kannustaessa tulee kannustamisen olla aitoa eikä teeskenneltyä. (Kanninen & Sigfrids 2012: 167.) Lapsia tulisi kannustaa omatoimisuuteen samalla ot- taen huomioon heidän vireys- ja tunnetilansa. Vaikka lapsi on iso ja osaava on hänellä silti oikeus olla välillä pieni ja ottaa kasvattajalta vastaan hoitoa ja hoivausta. (Kalliala

2012: 38.) Ilmapiirin ollessa rohkaiseva ja turvallinen kykenee lapsi ottamaan käyttöön kaikki voimavaransa sekä kykynsä (Kalliala 2012: 53–54).

Tuloksista ilmeni, että kasvattajat kehuivat ja kannustivat lapsia todella paljon ja useita kertoja pukeutumistilanteissa. Kun kasvattajat kehuivat lapsia, tekivät he sen pääsääntöisesti iloisella ja energisellä tavalla. He antoivat ilmeiden, eleiden, sanojen sekä äänenpainon avulla palautetta lapsille hyvästä suoriutumisesta. Eräässä tilanteessa kasvattajan ohjaus oli hieman dominoivaa, koska lapset haluttiin saada nopeasti valmiiksi. Dominoiva ohjaustyyli vei lasten mahdollisuuksia valintojen tekoon eli autonomiaan. Kuitenkin samassa tilanteessa mahdollistettiin lapsille omatoimista pukeutumista. Tässä tilanteessa kasvattajan ohjauksen ideana oli lapsille rajojen asettamista ja neuvojen antamista, jolla luodaan turvaa lapsen päiväkodin arkeen (Mattila 2011: 98–99). Sanallisen rohkaisun ja kannustuksen lisäksi voidaan ottaa käyttöön palkkio, jota voidaan hyödyntää lapsen aktivoimiseksi mukaan toimintaan (Kanninen & Sigfrids 2012: 171). Toinen kasvattajista käytti kannustuksen lisäksi palkkiota motivoidakseen lapsia pukeutumaan. Palkkiona toimi kuva, jonka sai hyvän pukeutumisen jälkeen kiinnittää omaan naulakoonsa. Kasvattaja muistutteli lapsia palkkiosta ja miten se olisi mahdollista saada. Näin toimimalla kasvattaja kannusti ja rohkaisi lapsia itsenäiseen pukeutumiseen. Kun lapsi oli pukeutunut itsenäisesti tai pyytänyt kasvattajalta apua, sai hän lopuksi palkkioksi kuvan.

Äänimaailman ollessa liian voimakas lapset tulevat levottomiksi, sillä kova melu aiheuttaa lapsissa väsymistä. Kuuntelutilanteet myös vaikeutuvat liiallisessa melussa, jolloin kuulon avulla tapahtuva päättely voi jäädä puutteelliseksi. (Pihlaja & Viitala 2018: 194.) Pukeutumistilanteet pääsääntöisesti olivat äänekkäitä tilanteita, sillä lasten toimiessa itsenäisesti, samalla jutelle toisille lapsille tai pyytäessä kasvattajalta apua, äänimaailma voi nousta tällöin kovaksi. Ohjaustilanteissa kasvattajat pyrkivät käyttämään selkeää ja kuuluvaa ääntä ohjeistaessaan kaikkia lapsia samanaikaisesti. Ohjatessaan lapsia kasvattajat käyttivät pääsääntöisesti lasten omia nimiä, silloin kun halusivat kohdistaa puheensa tietylle lapselle. Kasvattajan puhuessa lapsille, tulisi hänen käyttää vähän sanoja ja vain sellaisia sanoja, joita lapset ymmärtävät. Kasvattaja voi korvata paljon puhumisen olemalla fyysisesti läsnä ja käyttämällä kuvia. (Koivunen 2009: 48–49.)

Päiväkodissa lapsissa monesti levottomuutta aiheuttaa siirtymätilanteet. Levottomuutta aiheutuu, kun lapset joutuvat kyseisissä tilanteissa toimimaan itsensä varassa ilman selkeää ohjausta siitä, mitä ollaan menossa tekemään ja missä järjestyksessä. (Koivunen

2009: 58.) Selkeät ohjeet ennen siirtymätilannetta helpottaa lasten levottomuutta sekä siirtymistilanteen aikana kertaamalla lasten kanssa, mitä seuraavaksi tulisi tehdä. Ohjaustilanteissa kasvattajien tehtävänä on varmistaa, että lapset ymmärtävät, muistavat ja noudattavat annettuja ohjeita. Ohjeiden tulisi olla selkeät ja sisältää vain kyseiseen toimintaan liittyviä asioita. Annetun tehtävän vaikeusaste tulisi olla sellainen, että jokainen lapsi suoriutuu tehtävästä itsenäisesti tai yhdessä kasvattajan tuen avulla. (Koivunen 2009: 87.) Tuloksista ilmeni, että kasvattaja herätteli lapsia muistelemaan aiemmin annettuja ohjeita ja toimimaan niiden mukaan. Kasvattajat myös arvioivat lasten omia taitoja pukeutua itsenäisesti ja tämän arvioin mukaan kasvattajat kannustivat lapsia suoriutumaan itsenäisesti, menivät ottamaan vaatteita valmiiksi lattialle tai siirtyivät tarvittaessa auttamaan niitä lapsia, jotka tarvitsevat apua. Joskus lapsi voi tarvita kädestä pitäen ohjausta (Koivunen 2009: 87). Kun kasvattajat huomasivat lapset, jotka tarvitsivat kasvattajan tukea ja läsnäoloa pukeutumisessa, menivät kasvattajat lapsen luokse, ottivat kädestä kiinni ja ohjasivat takaisin omalle paikalle pukeutumaan. Kasvattajat samalla myös sanallistivat toimintaansa ja auttoivat lapsen pukeutumisessa alkuun, jonka jälkeen kasvattajat antoivat lapsille mahdollisuuden jatkaa pukeutumista myös itsenäisesti. Kasvattajien rauhallinen olemus, keskittyminen lapseen ja täydellinen läsnäolo luovat turvallista ilmapiiriä sekä ihanteellista kasvuympäristöä.

Kasvattajien tulee olla tietoisia siitä, mitä kaikki lapset kulloinkin tekevät (Koivunen 2009: 122–123). Pukeutumistilanteissa kasvattajat toimivat rauhallisesti keskittyen vain omaan sen hetkiseen tilanteeseen ja tarkkailivat kokonaistilanteita etäältä, mutta menivät myös auttamaan lapsia huomatessaan heidän tarvitsevan apua jossakin. Lapset saattoivat vain seistä paikoillaan tai pyöritellä vaatteita käsissään. Huomatessaan nämä apua tarvitsevat lapset kasvattajat siirtyivät heidän luokseen auttamaan pukeutumisen edistymisen kanssa. Kasvattajat käyttivät myös jonkun verran eleitä ohjatessaan tai kehuessaan lapsia. Esimerkiksi peukkua näyttämällä kehuettiin lasta hyvästä suorituksesta ja kättä heilauttamalla ohjattiin lasta tulemaan kasvattajan luokse. Kasvattajat myös sanallisen ohjauksen lisäksi saattoivat näyttää eleillä samaa asiaa. Monesti pukeutumistilanteessa kasvattajat ohjeistivat lapsia pukeutumistilanteen aikana kertomalla esimerkiksi sitä, mitä vaatteita tulisi pukea päälle kyseisellä hetkellä. Välillä kasvattajat keskustelivat lasten kanssa siitä, miksi jotkut vaatteet olisi hyvä pukea ulos päälle. Kasvattaja aktivoi lapsia rikastuttamalla lasten toimintaa tuomalla lapsille uutta tietoa ja samalla kasvattaja laajentaa keskustelun avulla lasten ajattelua (Tahkokallio 2014: 76). Kasvattajan puhuessa lapsille hänen tulisi käyttää yksinkertaisia lauseita ja sanoja, joita lapset ymmärtävät (Koi-

vunen 2009: 47–51). Pukeutumistilanteissa molemmat kasvattajat puhuessaan painottivat lauseessa tiettyjä tärkeitä sanoja tai välillä jopa yksittäisillä sanoilla painotti tarkoitustaan puhuessaan lapsille. Tämä helpotti lapsia ymmärtämään, mitä kasvattaja halusi kertoa.

Kasvattajan ja lapsen välillä on syvä luottamussuhde, uskaltaa lapsi näyttää avoimesti tunteessa ja keskustella kasvattajan kanssa erinäisistä asioista (Leskisenoja 2019: 49). Pukeutumistilanteissa kasvattajat monesti keskustelivat lasten kanssa esimerkiksi säästä tai lasten mielenkiinnon kohteista samalla, kun pukeutuivat päälle. Kuitenkin keskustelut jäivät monesti lyhyiksi kasvattajan ja lapsen välillä pukeutumistilanteiden hektisyyden takia. Hyvän kohtaamisen peruselementtinä toimii hyvä katse, joka sisältää arvostusta, hyväksyntää, luottamusta, toivoa, iloa, vahvuutta sekä anteeksiantoa ja se kuvaa asennetta sekä mielenlaatua, jolla toinen ihminen kohdataan (Mattila 2011: 27–29). Kyykistymällä lapsen tasolle korostetaan katsekontaktin merkitystä ja luodaan lapselle vahva käsitys siitä, että häntä ja hänen asioitaan arvostetaan ja pidetään tärkeänä (Koi-vunen 2009: 47). Tulosten perusteella kasvattajat kyykistyivät lasten tasolle auttaessaan lapsia pukeutumaan tai keskustellessaan lasten kanssa. Toinen kasvattajista siirtyi penkille, lasten tasolle, istumaan, kun lapset halusivat jutella hänelle tai auttaessaan lapsia pukeutumaan. Näissä tilanteissa kasvattajat ottivat katsekontaktia juuri siihen lapseen, jota olivat auttamassa tai jonka kanssa olivat vuorovaikutuksessa. Kasvattajan siirtymisen lasten tasolle kuten kyykistyminen tai penkillä istuminen on yksi kasvattajan tapa viestittää lapsille olevansa heidän käytettävissä.

Lapset tarvitsevat vierelleen kasvattajan, joka vastaa heidän tarpeisiinsa ja parhaimmillaan kasvattaja on lasten saatavilla sekä lämmin. Kasvattajan läsnäolo on tärkeää, sillä ilman kasvattajan ohjausta ei lapsilla ole valmiuksia valita itselleen oikeanlaisia asioita kaikista vaihtoehtoista. (Kalliala 2008: 15–17.) Tulosten perusteella kasvattajat mahdollistivat välillä lapsille mahdollisuuksia valita, mitä puetaan päälle, jos lapsella oli useampia vaihtoehtoja. Eräässä tilanteessa kasvattaja ja lapsi neuvottelivat, olisiko ulos sopivaa laittaa lippalakki vai pipo. Ulkona oli vielä aamusta viileää, joten he tulivat siihen tulokseen, että aamulla laitetaan pipo ulos ja iltapäivästä saa laittaa lippalakin. Autonomiia mahdollistavat kasvattajat luovat lapsille mahdollisuuksia kokeiluille, kannustavat lapsen omaa aloitteellisuutta ja vastuullisuutta sekä kannustavat lapsia neuvottelemaan säännöistä ja mahdollisissa ristiriitatilanteissa (Kalliala 2008: 78). Tulosten mukaan pukeutumistilanteissa ei esiintynyt paljon sellaisia tilanteita, joissa lapsi olisi halunnut pukea yllensä jotakin, joka ei olisi sopinut sen hetkisen säähän sopivaksi, vaan lapset pukivat

reippaasti ja hyvillä mielin niitä vaatteita, joita heillä sillä hetkellä oli. Näin ollen kasvattajien ja lasten välistä keskustelua sopivista vaatteista ei näyttäytynyt paljon.

Eräässä tilanteessa kasvattaja antoi lapsen laittaa kumisaappaat jalkaan, vaikka ulkona ei satanut eikä ollut märkää, lapsi vain halusi laittaa kumisaappaat mieluummin kuin toiset kengät. Eräässä pukeutumistilanteessa kasvattaja huomaa lapselta puuttuvan päältä vielä jonkin olennaisen vaateen. Kasvattaja aktivoi lasta keskustelulla ja kysyy lapselta ”mitähän vielä puuttuu?”. Lapsen tiedostaneen puuttuneet vaatteet kasvattaja kannustaa lasta vastuullisuuteen ja luo lapselle mahdollisuuden lähteä hakemaan puuttuvat vaatteet toisesta huoneesta, jonne oli ne unohtanut. Lapsen hyvä aktivointi näkyy kasvattajan tarjoamalla mahdollisuuksia laajentaa lasten toimintaa. Kasvattaja myös luo lapselle autonomiaa tukevia mahdollisuuksia, kuten antamalla lapselle vastuuta lähteä itsenäisesti hakemaan puuttuvat vaatteet. (Kalliala 2008: 78.) Pukeutumistilanteissa kasvattajat nimesivät paljon vaatteita ja sanallistivat omaa tai lasten toimintaa hyvinkin paljon, mikä auttaa lapsia oppimaan uusia sanoja. Pukeutumistilanteet ovat myös hyviä tilanteita laajentaa lasten toimintaa, opetella uusia asioita, sillä siinä toimitaan useaan kertaan lasten lähikehityksen vyöhykkeellä ja yritetään yhdessä kasvattajan kanssa. Lasten hyvä aktivointi näyttäytyy kasvattajan kykynä innostaa ja laajentaa lasten toimintaa (Kalliala 2008: 78).

Oppimisympäristön tulisi olla sellainen, joka tukee lasta omatoimisuuteen ja tila olisi selkeä, hallittavissa oleva ja rajattu. Jokaiselle lapselle eteisessä oma rajattu tilansa, jossa mahdollista pukeutua. (Pihla & Viitala 2018: 202–203.) Pukeutumistilan tulisi olla sellainen, että se tukisi lasten itsenäistä työskentelyä pukeutumistilanteissa alusta loppuun asti. Kuitenkin kyseisessä päiväkodissa eteinen oli ahdas ja naulakot lapsille liian korkealla, mikä teki lapsille itsenäisesti tilanteen hallitsemisesta hankalampaa. Kasvattajat tukivat lasten itsenäistä pukeutumista antamalla lapsille naulakoista vaatteita valmiiksi lattialle ja tällä teolla aktivoi lapsia itsenäiseen pukeutumiseen. Kuten varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2018) on määritetty, että varhaiskasvatus ympäristössä tulee lapsia kannustaa rohkeasti kokeilemaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 29.) Kasvattajat pukeutumistilanteissa rohkaisivat lasten aloitteellisuutta muun muassa kysymällä ”saathan itse” lapsen yrittäessä laittaa kenkiä jalkaan. Pukeutumistilanteissa molemmat kasvattajat lapsille mahdollisuuksia kokeilla itse laittaa esimerkiksi vetoketjun kiinni kasvattajan sanallisen tuen avulla. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää rohkaista lasten omia aloitteita ja kokeiluja (Nivala & Ryyänen 2019: 237–238). Oppi-

vassa ympäristössä tulee kannustaa lapsia reippaasti kokeilemaan uusia asioita (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 29). Sannallisen rohkaisun ja kannustuksen lisäksi voidaan antaa palkkio. Palkkio voidaan hyödyttää kokonaista päiväkotiryhmää tai yksittäistä lasta. Palkkio voi olla ilmeet, eleet, sanat tai halaus. (Kanninen & Sigfrids 2012: 171.) Monissa pukeutumistilanteissa lapsia rohkaistiin tarttumaan tilanteisiin ja yrittämään itse saada hanskat käteen, mutta jos lapsi ei itse saanut monesti kasvattajat rohkaisi sanallisesti lapsia hyvästä yrittämisestä.

Tutkimuksemme aineisto on kerätty havainnoimalla kahta kasvattajaa, joten saamiamme tuloksia ei voi yleistää koskevan kaikkien kasvattajien sitoutuneisuutta pukeutumistilanteissa. Laadullisen tutkimuksen mukaan tuloksemme ovat kuvailevia eivät yleistettäviä.

9 Pohdinta

9.1 Opinnäytetyön luotettavuuden arviointi

Olisimme toivoneet, että ryhmien kaikki työntekijät olisivat osallistuneet, mutta kaksi kieltäytyi osallistumasta, joten havainnoimme vain kahta kasvattajaa. Tutkittavien suojaan kuuluu osallistujille vapaaehtoinen suostumus, joten kunnioitimme kahden kasvattajan kieltäytymistä ja toteutimme tutkimuksen niin, että heidän ei tarvinnut osallistua havainnoitaviin tilanteisiin. Molemmilla havainnointiin osallistuvilla kasvattajilla oli sama koulutustausta. Opinnäytetyömme loppu vaiheessa aloimme pohtimaan, millainen vaikutus lopputulokseen olisi ollut, jos opinnäytetyömme tutkimukseen olisi osallistunut enemmän eri koulutustaustaisia työntekijöitä. Olisivatko eri koulutustaustaiset kasvattajat tuoneet jotain uusia näkökulmia tuloksiin.

Jäimme myös pohtimaan sitä, kuinka paljon tutkimustuloksiin myös vaikutti, kun osa kasvattajista kieltäytyi osallistumasta tutkimukseen sekä osa lapsista jouduttiin jättämään tutkimuksen ulkopuolelle, koska emme olleet saaneet vanhemmilta lupaa lapsen osallistumisesta tutkimukseen. Emme tästä syystä voineet opinnäytetyömme tutkimuksessa havainnoida kokonaisen ryhmän aitoa toimintaa ja mietimme, miten tämä näkyy tuloksissa. Pohdimme myös jonkin aikaa, minkä ikäisiä lapsia haluaisimme havainnoida osana tutkimusta. Päädyimme kuitenkin 3–5 vuotiaisiin lapsiin, sillä he pystyvät toimimaan osittain jo itsenäisesti, mutta tarvitsevat vielä kasvattajan tukea ja apua moneen tilanteeseen. Mietimme myös sitä, miten lasten ikä ja kehitys vaikutti saamiimme tulok-

siin, sillä jos opinnäytetyömme tutkimukseen osallistuneet lapset olisivat olleet vanhempia, kuinka paljon he silloin enää tarvitsivat kasvattajan tukea pukeutumistilanteessa ja olisiko silloin pystytty samanlailla havainnoida enää kasvattajan sensitiivisyyttä pukeutumistilanteessa.

Havainnointimme aikana huomasimme videointiin liittyvän muutamia haastavia tekijöitä, jotka myös vaikuttivat pukeutumistilanteisiin. Pukeutumistila oli sellaisessa paikassa, josta kuljettiin moneen eri osaan taloa. Monesti pukeutumistilanteen aikana lasten pukeutumista häiritsi pukeutumistilojen läpi kulkevat ohikulkijat, joita oli toiset työntekijät, ruokakuskit ja vanhemmat. Näin ollen lapset joutuivat välillä keskeyttämään pukeutumisensa ja väistämään ohikulkumatalla olevia ihmisiä. Myös kasvattajien työtä häiritsi ohikulkijat, koska monesti he vaativat kasvattajan huomiota ja keskeyttivät vuorovaikutustilanteen lapsen ja kasvattajan välillä. Huomasimme myös videoinnin olevan yksi häiriötekijä havainnoidessamme lapsia, sillä lapset monesti kiinnittivät huomiota kameraan ja välillä jopa yrittivät ottaa kontaktia meihin eli tutkijoihin.

Havainnoidessamme kasvattajia huomasimme, kuinka paljon molemmat kasvattajat käyttivät sanallista ohjeistusta tukeakseen lasten itsenäistä pukeutumista. Kasvattajan persoonalla isosti mukana lasten kanssa toimimisessa (Koivunen 2009: 129). Opinnäytetyömme tutkimukseen osallistuvien kasvattajien persoonat tuli osaksi ohjaustilanteita. Kasvattajat saattoivat välillä vaikuttaa kameran välityksellä ilmeettömiksi. Kasvattaja saattoi esimerkiksi kehua lasta hyvästä suoriutumisesta, mutta videolla ei havaittu kasvattajan ilmeen muuttuvan kehumisen aikana. Kasvattajan tulisi luoda lapselle ilmapiiri, joka on rohkaiseva ja turvallinen, jotta lapsi kykenee ottaa käyttöön omat voimavaransa ja kykynsä. Lapsen halu ottaa kontaktia sammuu, jos kasvattaja on ilmeetön ja etäinen. (Kalliala 2012: 53–54.) Jäimme pohtimaan oliko videoiminen jännittänyt kasvattajia tilanteessa, mikä näyttäytyi tilanteissa ilmeettömänä reagoimisena vai oliko se osana kasvattajien persoonaa ja tapaa reagoida asioihin.

Pukeutumistilanteissa kasvattajan antaessa lapselle ohjeen tulee kasvattajan huolehtia siitä, että lapsi noudattaa annettuja ohjeita (Koivunen 2009: 67). Kuitenkin pukeutumistilanteet olivat sen verran hektisiä, että kasvattajat eivät aina pystyneet jäädä seuraamaan, että toimiiko lapsi annettujen ohjeiden mukaisesti, sillä heidän piti mennä auttamaan muita lapsia pukeutumisessa. Näihin tilanteisiin mahdollisesti vaikuttivat se, että kasvattaja oli yksin pukeutumistilanteessa, jossa normaalisti olisi toinen työpari autta-

massa, jolloin aikaa jäisi enemmän lasten tarkkailulle. Huomasimme videoita käydes-
sämme läpi, että välillä hiljaisimmat ja itsenäisesti selviytyvät pukijat jäivät välillä vaille
kasvattajan huomiota. Jokaisella lapsella on oikeus tulla nähdyksi, saada huomioita
(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 20). Jäimme miettimään, miten hekti-
sessä tilanteessa kasvattaja voisi paremmin huomioida myös hiljaisia lapsia, jotta he
saisi myös saivat kokea kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tunteen.

Opinnäytetyötämme varjosti Covid-19 aikaansaamat poikkeusolot ja niiden rajoitukset
ovat vaikuttaneet meidän työhömmme muun muassa tutkimusluvan saamiseen, aineiston
saatavuuteen sekä työskentelyolosuhteisiin. Tutkimuskysymyksemme kannalta havain-
nointi oli paras aineistonkeruumenetelmä, ja sen takia jouduimme käyttämään paljon ai-
kaa, että löysimme yhteistyökumppanin, jonka kanssa pystyimme toteuttamaan työmme
Covid-19 rajoitusten aikana. Rajoituksista huolimatta pyrimme keräämään parhaamme
mukaan monipuolisesti lähteitä, joilla pystyimme teoreettisessa osuudessa toteamaan,
että käyttämämme teoria ja tutkimuksemme tukisivat toisiaan.

9.2 Ehdotuksia pukeutumistilanteiden kehittämiseksi

Lasten omat naulakot olivat korkealla ja monilla lapsilla oli vaikeuksia kiivetä omalle nau-
lakolleen. Monet lapset eivät itse edes pystyneet ottamaan omia vaatteita naulakostaan,
koska se oli heidän kokoonsa nähden liian korkealla. Yksi kehitysehdotuksistamme oli-
sikin se, että naulakoiden tulisi olla sellaiset, joista lapset pystyisivät itse ottamaan omat
vaatteensa. Tällä tavalla laajennettaisiin lapsen omaa toimintaa sekä lisättäisiin lasten
omatoimisuutta ja tehtäisiin lapselle mahdolliseksi itsenäisempi pukeutuminen eikä lapsi
olisi vain kasvattajan varassa pukeutumistilanteissa. Kun lapsi pääsisi itse käsiksi kaik-
kiin omiin vaatteisiin, olisi siinä myös lapsella itse mahdollisuus miettiä, mitä vaatteita
tulisi pukea päälle.

Tuloksia tarkastellessa pukeutumistilanteissa kasvattajat voisivat olla vieläkin enemmän
läsnä henkisesti, keskustella lasten kanssa erilaisista asioista samalla, kun puetaan
päälle ja katsekontaktia voisi olla enemmän kasvattajien ja lasten välillä. Kasvattajan
tulee olla läsnä ja ymmärtää lasta sekä olla tarvittaessa apuna erilaisissa tilanteissa.
Läsnäololla tarkoitetaan kasvattajan huolenpitoa sekä olemista lasten saatavilla ja käy-
tettävissä. (Koivunen 2009: 85.) Pukeutumistilanteet mahdollistaisivat lasten yksilöllisen
kohtaamisen, jos kasvattaja pystyy antamaan huomiota yhdelle lapselle kerrallaan. Täl-
löin lapset saivat kokemuksen siitä, että heitä kuunnellaan, heidän kanssaan halutaan

keskustella sekä he ovat tärkeitä yksilöitä osana ryhmää. Samalla, kun puetaan lapsille päälle, olisi tilanteisiin mahdollista ottaa erilaisia loruja ja lauluja käyttöön. Laulujen ja lorujen käyttö voisi lisätä lasten sitoutuneisuutta pukeutumistilanteissa ja samalla se laajentaisi lapsen sanavarastoa ja voisi tehdä pukeutumistilanteista mielekkäämpää. Myös lasten ja kasvattajien välinen fyysinen läheisyys olisi tärkeää. Pukeutumistilanteissa lapsia voisi ottaa enemmän syliin ja helliä, sillä se olisi kasvattajien lapsille antamaa hoivaa ja myös yksilöllisen kohtaamisen hetkiä.

Yksi kehitysehdotuksemme olisi ottaa lapset mukaan miettimään, mitä ulos tulisi pukea. Lapset voisivat katsoa yhdessä kasvattajan kanssa ulos ja pohtia, millainen sää on ulkona ja mitä ulos täytyisi tällä säällä pukea päälle. Yhdessä tutkimalla ja pohtimalla kasvattajat antaisivat lapsille mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa pukeutumistilanteisiin. Eteistiloihin voisi myös laittaa vuodenaikaan sekä eri säätiloihin sopivat kuvakortit. Näistä kuvakorteista lapset näkisivät kaikki vaatteet, jotka hänen tulisi pukea päällensä ja missä järjestyksessä. Erilaisissa hoitotilanteissa kasvattajat käyttävät selittävää ja tarkkaa kieltä, tämän lisäksi voidaan tarvittaessa tukea selittävää kieltä kuvien avulla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 41–42.) Kuvien käyttö auttaisi lapsia hahmottamaan tilanteita, ja ne tukisivat kasvattajan sanallista ohjausta.

Yksi kehitysehdotuksistamme liittyy lasten pukeutumistilanteissa palkkioon. Lapsia saatiin motivoitua palkkion avulla ja pukeutumisen päätteeksi reipas lapsi sai kasvattajan kanssa yhdessä valita palkkioksi kuvan esillä olevista vaihtoehtoista, minkä kasvattaja vei lapsen naulakon kohdalle. Jäimme pohtimaan voisiko tätä tilannetta kehittää vielä siten, että lapsi saisi konkreettisesti palkkion itselleen hyvästä suoriutumisesta. Lapsi saisikin itse viedä valitsemansa kuvan naulakolle ja kiinnittää sen omalla paikalla valitsemaansa kohtaan. Konkreettinen palkkio lapsen kädessä kannustaisi lasta jatkossakin pyrkimään pukeutumaan mahdollisimman itsenäisesti.

9.3 Lopuksi

Tutkimustamme pystyisi jatkamaan siten, että kasvattajien sitoutuneisuutta siirryttäisiin tarkkailemaan muissakin tilanteissa kuten ruokailutilanteissa, siirtymissä sekä leikissä. Näistä saatujen tulosten pohjalta olisi kasvattajilla myös mahdollisuus löytää itselleen omia, henkilökohtaisia, kehityskohteita. Myös yksi mahdollisuus olisi tutkia lasten ja kasvattajien välisissä tilanteissa pelkästään lasten sitoutuneisuutta toimintaan tai tutkia

samanaikaisesti sekä kasvattajien että lasten sitoutuneisuutta samoissa tilanteissa. Sitoutuneisuutta on myös mahdollista lähteä tarkastelemaan vain jostakin tietystä näkökulmasta. Sitoutuneisuutta on myös mahdollista arvioida numeerisesti AES-mittarin mukaan, joka voisi tuoda uutta näkökulmaa. Numeerinen arviointi voisi olla hyödyllistä tilanteessa, jossa halutaan kehittää tilanteiden sensitiivisyyttä. Ensin voitaisiin arvioida numeerisesti kasvattajan sensitiivisyyttä, jonka jälkeen kasvattaja saisi henkilökohtaisia kehitysehdotuksia toimintaansa. Tämän jälkeen samankaltaista tilannetta voitaisiin havainnoida ja arvioida samoilla kriteereillä kuin alussa ja katsoa, onko kehitystä tapahtunut kasvattajan toiminnassa.

Tutkimusta tehdessä päiväkodissa tulevana varhaiskasvatuksen opettajina huomasimme, kuinka tärkeää on lapsia etukäteen tiedottaa, mitä olemme seuraavaksi tekevässä ja mitä tulisi pukea päälle. Huomasimme myös, mikä merkitys on etukäteissuunnittelulla ja tilanteiden organisoinnilla. Tilanteet saattoivat mennä hieman kaoottisiksi, jos eri ryhmien kasvattajat eivät olleet kommunikoineet riittävästi keskenään. Silloin, kun ryhmien kasvattajat tiesivät, milloin mitään tapahtuu, tilanteet sujuivat rennommin. Ryhmän jakaminen myös pienempiin osiin helpottaa kasvattajia pukeutumistilanteessa varsinkin, jos pukeutumistila on ahdas. Kasvattajalta vaaditaan hyvää lasten tuntemusta tukeakseen lapsia pukeutumistilanteissa sensitiivisesti ja antaakseen juuri oikeanlaista huomiota sekä tukea lapsen yksilöllisiä tarpeita.

Päiväkodissa pukeutumistilanteita tapahtuu useita kertoja päivässä, siksi pukeutumistilanteissa kasvattajan aktiivisella mukana ololla on tärkeä rooli. Kasvattajan tulee osata tuoda hoitotilanteisiin erilaisia pedagogisia ratkaisuja. Pukeutumistilanteet ovat myös hoitotilanteita, joihin kasvattaja tuo mukaan pedagogiikkaa sekä kielellistä ulottuvuutta sanallistaen toimintaa puhuen asioista niiden oikeilla nimillä. Samalla lapsilla on hyvä hetki harjoitella pukeutumiseen liittyviä ilmaisuja. Pukeutumistilanteissa vuorovaikutus kasvattajan ja lapsen välillä on tärkeää. Näissä tilanteissa kasvattajan tehtävänä on myös tukea lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Kasvattajan tehtävä on luoda lapsille mahdollisuuksia tehdä aloitteita keskusteluille sekä keskusteluissa antaa lapselle aikaa vastata. Hyvästä vuorovaikutuksesta syntyy lapsille lämmin läheisyyden tunne ja turvallinen olo. Kasvattajan sitoutuneisuus pukeutumistilanteisiin lisää myös lapsen sitoutuneisuutta näihin tilanteisiin. Lisäksi lapsen kasvun kannalta pukeutumistilanteet ovat olennaisia tilanteita, joissa lapsi oppii uusia taitoja sekä on vuorovaikutuksessa kasvattajan kanssa. Näissä tilanteissa kasvattajan on tärkeää kannustaa lasta oppimaan uusia asi-

oita. Pukeutumistilanteet ovat myös oivallisia lasten hoivaamishetkiä, joihin voi sisällyttää fyysistä läheisyyttä kuten silittelyä ja lapsen syliin ottamista. Kasvattajalla tulee olla tietoa ja ymmärrystä lasten kasvusta, kehityksestä sekä oppimisesta. Nämä luovat pedagogisen toiminnan pohjan. Lisäksi siihen sisältyy lasten tunteminen ja jokaisen lapsen yksilöllisyyden huomiointi. Pukeutumistilanteet toimivat myös kasvatus- ja opetustilanteina päiväkodissa. Ne ovat hyviä hetkiä opetella hyviä tapoja, itsestä huolehtimisen taitoja sekä pitkäjänteisyyttä. Lisäksi pukeutumistilanteissa opetellaan käsittelemään epäonnistumisia ja iloitsemaan onnistumisesta. Varhaiskasvatuksessa kasvattajien tehtävänä on huomioida ja rohkaista lasten tekemiä aloitteita, omatoimisuutta sekä kokeiluja. Tämänkin takia pukeutumistilanteissa kasvattajan hyvällä sitoutuneisuudella on suuri merkitys. Näiden edellä mainittujen syiden takia kasvattajan sitoutuneisuudella pukeutumistilanteissa on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta suuri merkitys.

Olemme keskustelleet opinnäytetyömme aiheesta muutamien opinnäytetyömme ulkopuolisten kasvattajien kanssa, joiden puheissa nousi esille aiheemme tärkeys. Kasvattajat pohtivat sitä, että jos he pukeutumistilanteissa eivät kohtaa kaikkia lapsia, kohtaatko he näitä lapsia kunnolla muulloinkaan päivän aikana. Heidän puheissaan myös nousi esiin se, että, vaikka kasvattaja omasta mielestään kohtaa esimerkiksi pukeutumistilanteessa kaikki lapset, saavatko kaikki lapset kuitenkin kokemuksen kuulluksi tai nähdyksi tulemisesta. Nämä kasvattajat, joiden kanssa kävimme keskustelua opinnäytetyöstämme, alkoivat heti pohtimaan omaa sitoutuneisuuttaan pukeutumistilanteissa.

Opinnäytetyöllämme pyrimme herättelemään lukijoita sekä kasvattajia pohtimaan ja kiinnittämään huomiota omaa toimintaansa sekä sitoutuneisuuteensa pukeutumistilanteissa, että yleisesti kaikissa päiväkodin siirtymätilanteissa. Pyrimme myös siihen, että pukeutumistilanteita sekä muita siirtymätilanteita uskallettaisiin lähteä rohkeasti havainnoimaan ja sitä kautta kehittämään oman ryhmän tarpeiden mukaisesti.

Lähteet

Derry, Sharon & Peab, Roy & Barronb, Brigid & Englec, Randi & Ericksond, Frederick & Goldmane, Ricki & Hallf, Rogers & Koschmanng, Timothy & Lemkeh, Jay & Gamoran Sherin, Miriam & Sherin, Bruce 2010. Conducting Video Research in the Learning Sciences: Guidance on Selection, Analysis, Technology, and Ethics. Journal of the Learning Sciences, 19: 1, 3–53. Saatavana osoitteessa: <https://www.researchgate.net/profile/Ricki_Goldman/publication/233327668_Conducting_Video_Research_in_the_Learning_Sciences_Guidance_on_Selection_Analysis_Technology_and_Ethics/links/0c96052187a51c7594000000/Conducting-Video-Research-in-the-Learning-Sciences-Guidance-on-Selection-Analysis-Technology-and-Ethics.pdf?origin=publication_detail>. Luettu 9.11.2020.

Helenius, Aili & Lummelahti, Leena 2018. Varhaiskasvatus. Perusteita. 2. uudistettu painos. Helsinki: BoD - Books on Demand

Helenius, Aili & Korhonen Riitta 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Jewitt, Carey 2012. National Centre for Research Methods Working Paper 03/12. An introduction to using video for research. Lontoo: Institute of Education. Saatavana osoitteessa: <http://eprints.ncrm.ac.uk/2259/4/NCRM_workingpaper_0312.pdf>. Luettu 9.11.2020.

Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa. Helsinki: Gaudeamus.

Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.

Kananen, Jorma 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kangas, Jonna & Vlasov, Janniina & Fonsén & Heikka Johanna 2018. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2 – Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Suomen varhaiskasvatus ry. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.

Kanninen, Katri & Sigfrids, Arja 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laevers, Ferre 1993. Deep level learning: an exemplary application on the area of physical knowledge. European Early Childhood Education Research Journal 1 (1). 53-68.

Laevers, Ferre 1994. The innovative project Experimental Education and the definition of quality in education. Teoksessa Ferre Laevers (toim.): Defining and Assessing Quality in Early Childhood Education. Leuven: Leuven University Press. 159–172.

Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2019. Saatavana osoitteessa: <<https://www.lahti.fi/tiedostot/varhaiskasvatussuunnitelma/>> Luettu: 20.11.2020

Leskisenoja, Eliisa 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. toteuta käytännössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mattila, Kati-Pupita 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

Nivala, Elina & Ryyänen Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Pascal, Christine & Bertram, Tony 1997. Effective Early Learning. Case Studies in Improvement. Effective Early Learning Research Project. London: Hodder & Stoughton.

Pihlaja, Päivi & Viitala, Riitta 2018. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Reunamo, Jyrki 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Reunamo, Jyrki 2014. Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Videotallenteet. KvaliMOTV – Menetelmäopas tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. Saatavana osoitteessa: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaope-tus/kvali/L6_4_3.html>. Luettu 9.11.2020.

Sainio, Taina & Pajulahti, Riikka & Sajaniemi, Nina 2020. Näin tuet lapsen itsesäätelyä: Hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: Ps- Kustannus.

Tahkokallio, Leena 2014. Lastentarhaopettajan ammatillinen kehittyminen havainnointiin perustuvan reflektion avulla. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteellinen tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Saatavana osoitteessa: <<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/42873>>. Luettu 22.4.2020.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauseräilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Saatavana osoitteessa: <<https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012>>. Luettu 1.12.2020.

Varhaiskasvatuslaki 2018/540. Annettu Helsingissä 13.7.2018. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>>. Luettu 9.11.2020.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Helsinki. Saatavana osoitteessa: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf>. Luettu 9.11.2020.

Vilkka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vygotski, L.S 1978. Mind in society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University press.

Huoltajien lupakirje

Hei huoltajat!

17.09.2020

Olemme Annika ja Maria Metropolian viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita. Teemme opin-
näytetyötä, jonka tutkimuksen toteutamme päiväkotiki ... Aiheemme käsittelee kasvattajan ja
lapsen välistä vuorovaikutusta pukeutumistilanteissa. Tutkimuksessamme keskitymme kasvat-
tajan toimintaan ja tutkimme kuinka kasvattajat kohtaavat ja huomioivat lapsia pukeutumisti-
lanteissa.

Tulemme havainnoimaan ja videoimaan pukeutumistilanteita syksyn aikana. Tutkimuksessa ke-
rättyä materiaali ei julkaista missään. Tutkimuksessa huolehditaan jokaisen yksityisyydestä eli
kenestäkään ei kerätä minkäänlaisia henkilötietoja ja tutkimuksen tuloksissa henkilöt pysyvät
anonyymeina. Kaikki tutkimuksessa kerätty materiaali säilytetään huolellisesti lukkojen takana
ja tutkimuksen valmistumisen jälkeen materiaalit hävitetään.

Alla on suostumuskirje lapsen osallistumisesta tutkimukseemme.

Lisätietoa tutkimuksesta ja siihen liittyvistä askarruttavista kysymyksistä voi kysellä päiväkodin
henkilökunnalta sekä meiltä opiskelijoilta.

Ystävällisin terveisin,

Annika Peltotalo, sähköposti, puh.
Maria Nurmi, sähköposti, puh.

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta:

_____ [] saa osallistua tutkimukseen [] ei saa osallistua tutki-
mukseen.
(Lapsen nimi)

(Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys)

Palautattehan viimeistään maanantaina 28.9.2020.

Dear parent /guardian!

17.9.2020

We (Annika and Maria) are students from the Bachelor of Social Services program, Metropolia University of Applied Sciences, and currently in the process of writing our bachelor thesis. In our project, we are focusing on communication between child and educator in the concept of outdoor-dressing routines. The main interest of ours is how educators engage and interact with the children in this particular setting.

We have chosen the observational methodology to be naturalistic observation and video-based observation. Therefore, we will be observing and collecting video data during outdoor-dressing routines at in autumn 2020. We respect and protect the privacy of every child and educator. We will not collect any personal data. Collected data will be stored securely behind locked doors and will not be published. After our project has been completed, all the data relating to individuals will be disposed of. In the published bachelor thesis participants will remain anonymous.

Attached you will find the letter of permission.

If you have any questions or concerns about the matter presented above, please contact Maria, or Annika.

Sincerely,

Annika Peltotalo, e-mail, phone number.

Maria Nurmi, e-mail, phone number.

Guardians permission for the child's participation in research:

_____ [] I do permit participation. [] I do not permit the participation.

(Name of the child)

(Signature of parent or guardian)

_____printed name of parent or guardian)

Saatekirje

Saatekirje tutkimukseen osallistujille

17.9.2020

Hei!

Olemme Annika ja Maria Metropolian sosionomiopiskelijoita. Teemme opinnäytetyötä, jonka tutkimuksen toteutamme täällä teidän päiväkodissanne. Aiheemme käsittelee kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta pukeutumistilanteissa. Tulemme havainnoimaan ja videoimaan pukeutumistilanteita lokakuun aikana. Tutkimuksessamme keskitymme kasvattajan toimintaan positiivisesta näkökulmasta eli videotimme tarkoituksena ei ole tulla arvostelemaan kasvattajan toimintaa vaan kehittämään kasvattajayhteisön metodeja sekä korostamaan jo olemassa olevia hyviä puolia. Tulemme yhdessä käymään läpi tutkimuksemme tulokset kasvattajien kanssa. Kaikki keräämämme tutkimusmateriaali tullaan säilyttämään lukollisessa kaapissa ja ne tullaan hävittämään opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen. Kuvattua materiaalia ei tulla julkaisemaan missään.

Lisätietoa tutkimuksesta ja siihen liittyvistä askarruttavista kysymyksiin vastaamme mielellämme.

Ystävällisin terveisin,

Annika Peltotalo, sähköposti, puh.

Maria Nurmi, sähköposti, puh.

AES-arviointiasteikko

Liite 5: Adult Engagement Scale (AES) – Aikuisen sitoutuneisuuden arviointiasteikko

5	4	3	2	1
täydellinen sitoutuneisuus	pääasiin sitoutunut/jonkin verran sitoutumatonta	sitoutuneisuus ja ei-sitoutuneisuus eivät dominoi	pääasiassa sitoutumatonta/jonkin verran sitoutuneisuutta	täydellisesti sitoutumatonta
HERKKYYS – TASO 5 Aikuinen: <ul style="list-style-type: none"> - myönteinen äänensävy - myönteiset eleet ja katsekontakti - lämmiin ja osoittaa kiintymystä - kunnioittaa ja arvostaa lasta - rohkaisee ja kehuu - tunnistaa lapsen tarpeita ja huolenaiheet - kuuntelee ja vastaa lapselle - rohkaisee lasta luottamaan 	HERKKYYS – TASO 4 Aikuinen: <ul style="list-style-type: none"> - negatiivinen äänensävy - kylmä ja etäinen - ei kunnioita lasta - kritisoii ja torjoo lapsen - ei ole myönteinen lapsen tarpeille ja huolenaiheille - ei kuuntele tai vastaa lapselle - puhuu toisille lapsesta ikään kuin lapsi ei olisi paikalla 		HERKKYYS – TASO 3 Aikuinen: <ul style="list-style-type: none"> - negatiivinen äänensävy - kylmä ja etäinen - ei kunnioita lasta - kritisoii ja torjoo lapsen - ei ole myönteinen lapsen tarpeille ja huolenaiheille - ei kuuntele tai vastaa lapselle - puhuu toisille lapsesta ikään kuin lapsi ei olisi paikalla 	HERKKYYS – TASO 1 Aikuinen: <ul style="list-style-type: none"> - negatiivinen äänensävy - kylmä ja etäinen - ei kunnioita lasta - kritisoii ja torjoo lapsen - ei ole myönteinen lapsen tarpeille ja huolenaiheille - ei kuuntele tai vastaa lapselle - puhuu toisille lapsesta ikään kuin lapsi ei olisi paikalla
AKTIVOINTI (STIMULATION) Välitulos – Interventio: <ul style="list-style-type: none"> - energinen ja elävä - virittää tarkoituksenmukaisesti - sovitaa yhteen lapsen kiinnostukset ja havainnot - motivoi lasta - stimuloi keskustelua, vuoropuhelua, aktiivisuutta, ajattelua - jakaa ja laajentaa lapsen toimintaa - voi olla non-verbaalinen 	AKTIVOINTI (STIMULATION) Välitulos – Interventio: <ul style="list-style-type: none"> - rutiniomainen - puuttuu energia ja into - ei sovitaa yhteen lapsen kiinnostusta ja havaintoja - puuttuu rikkautta ja selkeys - on sekava - ei viiritä tarkoituksenmukaisesti - supistaa, vähentää vuoropuhelua, aktiivisuutta, ajattelua 		AKTIVOINTI (STIMULATION) Välitulos – Interventio: <ul style="list-style-type: none"> - rutiniomainen - puuttuu energia ja into - ei sovitaa yhteen lapsen kiinnostusta ja havaintoja - puuttuu rikkautta ja selkeys - on sekava - ei viiritä tarkoituksenmukaisesti - supistaa, vähentää vuoropuhelua, aktiivisuutta, ajattelua 	AKTIVOINTI (STIMULATION) Välitulos – Interventio: <ul style="list-style-type: none"> - rutiniomainen - puuttuu energia ja into - ei sovitaa yhteen lapsen kiinnostusta ja havaintoja - puuttuu rikkautta ja selkeys - on sekava - ei viiritä tarkoituksenmukaisesti - supistaa, vähentää vuoropuhelua, aktiivisuutta, ajattelua
AUTONOMIA Aikuinen: <ul style="list-style-type: none"> - sallii lapsen valita ja tukea välintoja - tuottaa tilaisuuksia kokeiluille - rohkaisee lapsen aloitteellisuutta ja vastuullisuutta - rohkaisee lasta neuvottelemaan konflikteista ja säännöistä 	AUTONOMIA Aikuinen: <ul style="list-style-type: none"> - ei anna tilaa lapsen valintoille ja kokeiluille - ei rohkaisee lapsen ideoita - ei anna lapsille vastuuta - ei salli lapsen arvioida produktin laatua - on autoritaarinen ja dominoiva - jatkasti pakottaa sääntöihin ja rajoituksiin, neuvotteleja ei sallita 		AUTONOMIA Aikuinen: <ul style="list-style-type: none"> - ei anna tilaa lapsen valintoille ja kokeiluille - ei rohkaisee lapsen ideoita - ei anna lapsille vastuuta - ei salli lapsen arvioida produktin laatua - on autoritaarinen ja dominoiva - jatkasti pakottaa sääntöihin ja rajoituksiin, neuvotteleja ei sallita 	AUTONOMIA Aikuinen: <ul style="list-style-type: none"> - ei anna tilaa lapsen valintoille ja kokeiluille - ei rohkaisee lapsen ideoita - ei anna lapsille vastuuta - ei salli lapsen arvioida produktin laatua - on autoritaarinen ja dominoiva - jatkasti pakottaa sääntöihin ja rajoituksiin, neuvotteleja ei sallita